

Migracije stanovništva na području EU

Fabijančić, Marieta

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:392699>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij

MARIETA FABIJANČIĆ

Migracije stanovništva na području EU

Migration population in the EU

Diplomski rad

Opatija, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij
Održivi razvoj turizma

Migracije stanovništva na području EU

Migration population in the EU

Diplomski rad

Kolegij: **Turizam, terorizam i migracije**

Student: **Marieta FABIJANČIĆ**

Mentor: **Izv. prof. dr. sc. Maja NIKŠIĆ
RADIĆ**

Matični broj: **3673/21**

Opatija, rujan 2023.

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Marieta Fabijančić

(ime i prezime studenta)

3673/21

(matični broj studenta)

Migracije stanovništva na području EU

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 10.9.2023.

Potpis studenta

SAŽETAK

Europa se dugi niz stoljeća, zahvaljujući intenzivnom povijesnom razvoju, ali i društvenim zbivanjima i promjenama koje su najviše istaknute u 20. i 21. stoljeću suočavala sa ekspanzijom migracija. Iste su bile zamjetne s područja istočne i srednje Europe u zapadnu Europu te SAD, kao i zamjetnost dolazaka brojnih migranata iz istočne Azije. Danas se Europa suočava sa mnogim izazovima i potencijalima migracija. Dinamika migracija usko je povezana s osobitostima socio - ekonomskog razvoja zemalja u uvjetima tranzicije od centralnog planiranja do tržišnog gospodarstva. Zatvaranje poduzeća, privatizacija i restrukturiranje gospodarstva praćeno padom gospodarske aktivnosti i produktivnosti rada imali su dramatične posljedice na tržište rada i dobrobit stanovništva. Na taj način ljudi migriraju u razvijenije europske zemlje u potrazi za boljim životom. Različite europske zemlje imaju različite stavove prema masovnom priljevu imigranata. Ipak, svi dijele prisutnost aktivne migracijske politike usmjerene na postizanje specifičnih gospodarskih i demografskih ciljeva određene zemlje. Migracijska politika aktivno obavlja svoje ekonomske funkcije vezane uz osiguravanje resursa proizvodnje. Migracijsko zakonodavstvo zemalja EU favorizira ulazak visokoobrazovanih stručnjaka, kao i nekih skupina kvalificiranih radnika za kojima je velika potražnja.

Ključne riječi: migracije; Europa; odljev mozgova; migranti

SUMMARY

For many centuries, thanks to intensive historical development, but also the social events and changes that are most prominent in the 20th and 21st centuries, Europe has faced an expansion of migration. They were noticeable from the area of Eastern and Central Europe to Western Europe, as well as the arrival of many migrants from East Asia. Therefore, Europe today faces the challenges and potentials that the relevant components of migration offer it today. The dynamics of migration is closely related to the peculiarities of the socio - economic development of countries in the conditions of transition from central planning to a market economy. Enterprise closures, privatization and economic restructuring followed by declining economic activity and labor productivity have had dramatic consequences for the labor market and the well-being of the population. In this way, people migrate to more developed European countries in search of a better life. Different European countries have different attitudes towards the mass influx of immigrants. Nevertheless, all parts of the presence of active migration policy are aimed at achieving the specific economic and demographic goals of certain countries. Migration policy actively performs its economic functions related to the provision of production resources. EU migration legislation favors the entry of highly educated professionals, as well as a group of skilled workers who are in high demand.

Keywords: migration; Europe; brain drain; migrants

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Cilj i svrha istraživanja.....	2
1.2. Znanstvene hipoteze	2
1.3. Struktura rada	2
1.4. Znanstvene metode.....	3
2. DETERMINANTE I TRENDOVI MIGRACIJA	4
2.1. Teorijsko poimanje migracija.....	4
2.2. Povijesni trendovi migracija.....	8
2.3. Ekonomski utjecaj migracija	13
2.4. Socio – ekonomske teorije migracija	17
3. ANALIZA DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA – TRENDOVI MIGRACIJA U EUROPI	21
3.1. Determinante migracija u Europi	21
3.2. Povijesni tijek migracija u Europi	28
3.3. Pregled dosadašnjih istraživanja – tablični prikaz članaka	34
3.5. Perspektive migracijskih tokova u budućnosti Europe.....	40
4. MIGRACIJE I ODLJEVI MOZGOVA U HRVATSKOJ – RAZLOZI I PERSPEKTIVE	44
4.1. Analiza migracijskih tokova u Hrvatskoj	44
4.2. Vremenski tijek odljeva mozgova u Hrvatskoj	46
4.3. Status mlade populacije u Hrvatskoj i razlozi iseljavanja	48
4.4. Komparativna analiza odljeva mozgova u Hrvatskoj i odabranim zemljama Europe.....	50
4.5. Projekcije budućih kretanja odljeva mozgova i potencijali uspjeha.....	53
4.6. Kritički osvrt na provedeno istraživanje.....	54
5. ZAKLJUČAK	56
LITERATURA.....	59
POPIS ILUSTRACIJA.....	64

1. UVOD

Migracije stanovništva ne predstavljaju novu pojavu. Europa je oduvijek bila žarište migracijskih tokova, a posljednjih desetljeća su se ti tokovi sve snažnije intenzivirali. Aktualne globalne krize, poput COVID – 19 pandemije, izbjegličke krize i destabilizacije svjetskih financijskih tržišta predstavljaju dodatni, hitan izazov za kreatore europskih politika i financijskih institucija. Dok migracija predstavlja rješenje za temeljne uzroke kriza – rat, terorizam – migranti često napuštaju svoje domicilne zemlje i odlaze u razvijenije krajeve u traženju prosperiteta i kvalitetnijeg života.

Budući da su migracije unutar EU sve snažnije posljednjih desetljeća, problem istraživanja odnosi se na ispitivanje razloga i činjenica čime su one potaknute i koji su razlozi njihova eksponencijalnog rasta i mobilnosti, najviše unutar EU. Iz navedenog proizlazi i predmet istraživanja, koji obuhvaća problematiku migracija na području EU, kroz povijesni i aktualni tijek.

Europa se dugi niz stoljeća, zahvaljujući intenzivnom povijesnom razvoju, ali i društvenim zbivanjima i promjenama koje su se najviše istaknule u 20. i 21. stoljeću suočavala sa ekspanzijom migracija. Iste su bile zamjetne sa područja istočne i srednje Europe u zapadnu Europu te SAD, kao i zamjetnost dolazaka brojnih migranata iz istočne Azije. Stoga se Europa danas suočava sa izazovima i potencijalima koje joj danas pružaju relevantne komponente migracija.

Migracije utječu na mnoge međusobno povezane aspekte rasta i razvoja zemalja u različitim fazama razvoja. Za Europu, jedan od najočitijih ishoda migracije dugoročno je njegov utjecaj na populacijsku dinamiku: u prošlim desetljećima kratkoročan rast stanovništva u državama članicama i regijama EU-a sve je veći jer je određen neto migracijom.

1.1. Cilj i svrha istraživanja

Cilj istraživanja u diplomskom radu jest prikazati teorijske odrednice migracija i aktualna obilježja ove problematike, kao i odrednice migracija u Europi te razloge i perspektive migracija i odljeva mozgova u Hrvatskoj. Svrha rada jest ukazati na posljedice migracijskih tokova u Europi i Hrvatskoj te koliko potencijalnih koristi i negativnih učinaka isti donose Europi i Hrvatskoj.

1.2. Znanstvene hipoteze

U okviru određenog cilja i svrhe istraživanja mogu se postaviti temeljna i pomoćna hipoteza:

H0: Europa je svjetsko žarište migracijskih tokova, gledajući retrospektivno i gledajući trenutna zbivanja.

H1: Globalne krize potiču migracijske tokove, gdje je zapadna Europa najčešće odredište migranata.

1.3. Struktura rada

Diplomski rad je tematski podijeljen na pet poglavlja. U uvodu je opisana uvodna riječ teme, cilj i svrha rada, struktura rada te znanstvene metode. U drugom poglavlju opisane su teorijske odrednice migracija, sa njihovim povijesnim razvojem, socio – ekonomskim teorijama migracija i ekonomskim učincima migracija. U trećem poglavlju prikazana je analiza dosadašnjih istraživanja u okviru trendova migracija u Europi, gdje je dat pregled povijesnih i aktualnih trendova migracija u Europi sa pregledom dosadašnjih istraživanja u akademskoj literaturi. Četvrto poglavlje prikazuje razloge i perspektive migracija i odljeva mozgova u Hrvatskoj. U zaključku je data završna misao autorice o istraženoj temi.

1.4. Znanstvene metode

U radu su se koristile u različitim kombinacijama sljedeće znanstvene metode: deskriptivna metoda, metoda generalizacije, metoda ukazivanja na prednosti i nedostatke, induktivna i deduktivna metoda te metode analize i sinteze.

2. DETERMINANTE I TRENDVI MIGRACIJA

Iza odluke o migraciji stoji velik broj ekonomskih i neekonomskih sila. Migranti često mogu biti potaknuti na odlazak iz svojih matičnih zemalja zbog pogoršanja ekonomskih uvjeta ili političkih nemira. S druge strane, migranti su često "povučeni" u destinacije koje nude visoke plaće, dobru zdravstvenu skrb i jak obrazovni sustav. Prilikom donošenja odluke, pojedinci uspoređuju neto koristi od migracije s troškovima. Bolje razumijevajući koje sile utječu na specifične tokove migranata (npr. demografske karakteristike, mreže migranata i ekonomski uvjeti), kreatori politike mogu postaviti politiku za ciljanje (ili smanjenje) određenih vrsta migranata.

U ovom će se poglavlju prikazati odrednice migracija i njihov povijesni tijek, socio – ekonomske teorije migracija i njihovi ekonomski učinci.

2.1. Teorijsko poimanje migracija

Kroz povijest su se događale mnoge situacije koje su bile uzrok ljudskih selidbi. Potreba za kretanjem, siromaštvo, progon i neadekvatna ekonomska prilika su razlozi zbog kojih ljudi migriraju u različite zemlje i gradove udaljene tisućama kilometara od domovine svojih predaka. U modernoj povijesti, glavne demografske tranzicije uključivale su priljev imigranata u SAD od sredine 19. - tog do početka 20. stoljeća. Na kraju Drugog svjetskog rata, deseci milijuna ljudi, osobito u Europi, bili su godinama odvojeni od svojih matičnih zemalja zbog nasilnih sukoba i kretnji više od 17 milijuna Afrikanaca unutar njihovog kontinenta u 21. stoljeću (Simpson, 2017.). Danas su više od 200 milijuna ljudi – većina iz Latinske Amerike, Južne Azije i Afrike – Europski migranti i iz drugih kontinenata (EIB, 2016.). Migracije su sada veliki dio globalne ekonomije i društva.

Migracije stanovništva predstavljaju kretanje ljudi s jednog mjesta na drugo s namjerom da se trajno ili privremeno nastane na novom mjestu, odnosno geografskoj regiji) (National Geographic, 2022.). Kretanje se često događa na velikoj udaljenosti i iz jedne zemlje u drugu. Osim takvih, moguće su i unutarnje migracije - unutar jedne zemlje, koje predstavljaju dominantni oblik ljudske migracije na globalnoj razini.

Godine starosti su važne za migracije radno sposobnog stanovništva i onoga koje je van tržišta rada. Ljudi mogu migrirati kao pojedinci, u obiteljskim jedinicama ili u velikim skupinama. Postoje četiri glavna oblika migracije: invazija, osvajanje, kolonizacija i emigracija/imigracija (Penava i Kalinić, 2015.). Migracija je, prije svega, normalna ljudska aktivnost. Ljudska populacija se oduvijek iseljavala iz jedne zemlje, mjesta, boravišta, kako bi se nastanili u drugom djelu grada ili pak države. Ljudi često sele iz vlastitih domova u druge gradove ili zemlje u potrazi za boljim poslom i životom. Stoga su migracije svakodnevna ljudska pojava na lokalnoj ili regionalnoj razini.

Većina povijesnih izvora koji se bave problematikom migracija bavi se različitim vrstama migracija. Najčešći motiv za preseljenje na dugoročno je želja za kvalitetnijim i standardnijim životom. Moglo bi biti potaknuto neugodnim okolnostima u domovini ili u domu – kao što je slučaj s izbjeglicama i drugim prognanicima. Povod može biti osjećaj avanture i želje da se vidi kakav je život izvan mjesta rođenja, može biti ljubav – prema djeci, partneru, obitelji... Migranti iz zemlje u zemlju često imaju iste motive kao i oni migranti koji se sele iz regije u regiju, iz grada u grad ili iz grada u grad unutar svoje domovine.

Iako postoji mnogo definicija za različite oblike migracija, povijest nam gotovo uvijek pokazuje da se ljudi kreću u nadi da će se njihovi životi poboljšati, ponekad s tom nadom iznuđenom ekstremnim okolnostima. To nam također pokazuje da se pridošlice suočavaju i nastavljaju suočavati sa sličnim izazovima i pronalaze slične uspjehe u toj potrazi. Kad se razmišlja o migrantima iz zemlje u zemlju u Britaniji – bilo da su u pitanju Romi iz 16. stoljeća, Škoti iz 18. stoljeća, Irci iz 19. stoljeća ili ljudi s Kariba, Azije i istočne Europe u 20. i 21. stoljeću – mnoge se sličnosti vide u iskustvu, sličnosti koje mogu učiniti proučavanje povijesti migracija prosvjetljujućim načinom za stjecanje uvida u sve aspekte ljudskog života (Encyclopedia Britannica, 2022.).

Osobe koje se iseljavaju iz svog doma zbog prisilnog raseljavanja (kao što je prirodna katastrofa ili građanski nered) mogu se opisati kao raseljene osobe ili, ako ostaju u matičnoj zemlji, interno raseljene osobe. Ako je razlog napuštanja matične zemlje politički, vjerski ili neki drugi oblik progona, osoba može podnijeti službeni zahtjev određenoj zemlji u kojoj se traži utočište i tada se obično definira kao tražitelj azila. Ako zahtjev bude uspješan, pravni status ove osobe postaje izbjeglica.

U suvremeno vrijeme, upravljanje migracijama postalo je usko povezano s državnim suverenitetom. Migracija je stoga definirana kao “prelazak iz jedne zemlje, mjesta ili lokaliteta

u drugu” (Artal – Tur et. al., 2014.). I danas 3% svjetske populacije - najmanje 258 milijuna ljudi - živi izvan svoje matične zemlje (IOM, 2018.). Bilo dobrovoljne ili prisilne, migracije su duboko oblikovale suvremeni svijet.

Migracije se klasificiraju kao unutarnje i vanjske. Svaka zemlja ima tzv. "kretanja pojedinaca" i obitelji iz jednog određenog područja u drugo (Encyclopedia Britannica, 2022.) (na primjer, iz ruralnih područja u gradove), a to je različito od kretanja iz jedne zemlje u drugu. Migracija može biti dobrovoljna ili uvjetovana nekim događajima u određenim dijelovima zemlje. Većina dobrovoljnih migracija, bilo unutarnjih ili vanjskih, u potrazi su za boljim ekonomskim prilikama ili smještajem. Prisilne migracije obično uključuju ljude koji su protjerani od strane vlade tijekom rata ili drugih političkih previranja ili koji su prisilno odvedeni kao robovi ili zarobljenici. Između ove dvije kategorije su izbjeglice koje prisilno bježe od rata, gladi ili prirodnih katastrofa.

Unutarnje migracije također se mogu dogoditi unutar zemlje, bilo da se radi o sezonskoj migraciji (uglavnom povezana s poljoprivredom i turizmom u urbana mjesta), ili preseljenju stanovništva u gradove (urbanizacija) ili izvan gradova (suburbanizacija). Međutim, studije svjetskih migracijskih obrazaca imaju tendenciju ograničiti svoj opseg na međunarodnu migraciju (Encyclopedia Britannica, 2022.)

Unutar odvijanja migracijskih tokova mijenjaju se profili zemalja, kontinenata, te rasni i jezični sastav njihovog stanovništva. Karta Europe, na primjer pokazuje koliko je bilo velikih ranih migracija koje su, između ostalih, uključivale germanske narode, Slavene i Turke. Tijekom 400 godina — od kasnog 16. do 20. stoljeća — Ameriku, Australiju, Oceaniju, sjevernu polovicu Azije i dijelove Afrike kolonizirali su europski migranti (National Geographic, 2022.). Prekomorska migracija Europljana u tom razdoblju iznosila je oko 60 milijuna ljudi.

Ovisno o cilju i razlogu preseljenja, osobe koje migriraju mogu se podijeliti u tri kategorije (Encyclopedia Britannica, 2022.): migranti, izbjeglice i tražitelji azila. Svaka kategorija je definirana kao različite i prisilne okolnosti koje motiviraju osobu da promijeni svoju lokaciju. Kao takvi, migranti se tradicionalno opisuju kao osobe koje mijenjaju zemlju svog prebivališta iz općih razloga i svrhe. Te svrhe mogu uključivati potragu za boljim mogućnostima zaposlenja i zdravstvenim potrebama. Ovaj pojam je najopćenitije definiran jer se svatko tko trajno promijeni mjesto života može smatrati migrantom.

Nasuprot tome, izbjeglice se ne definiraju i ne opisuju kao osobe koje se svojevremeno sele. Razlozi migracije izbjeglica obično uključuju ratne zbivanja unutar zemlje ili druge oblike ugnjetavanja, bilo iz državnih ili nevladinih izvora. Izbjeglice se obično povezuju s ljudima koji se nevoljno moraju preseliti što je brže moguće; stoga će se takvi migranti vjerojatno preseliti bez dokumenata (Sipson, 2017.)

Tražitelji azila povezuju se s osobama koje također nerado napuštaju svoju zemlju, ali to također ne čine pod tlačnim okolnostima kao što su rat ili prijetnje smrću. Motivacija za odlazak iz zemlje za tražitelje azila može uključivati nestabilnu ekonomsku ili političku situaciju ili visoku stopu kriminala. Stoga se tražitelji azila sele uglavnom kako bi izbjegli degradaciju kvalitete svog života.

S druge strane, nomadska kretanja obično ne smatraju migracijama, jer je kretanje uglavnom sezonsko, nema namjere nastaniti se na novom mjestu, a samo je nekoliko ljudi zadržalo ovakav način života u moderno doba. Privremeno kretanje radi putovanja, turizma, hodočašća ili putovanja na posao također se ne klasificira kao migracija, u nedostatku namjere za življenje i naseljavanje u posjećenim mjestima.

Migracije se nastavljaju u 21. stoljeću, potaknute glađu, prirodnim katastrofama i kršenjem ljudskih prava. Počevši od 2013., migranti iz Sjeverne Afrike i Bliskog istoka počeli su se u sve većem broju iseljavati u Europu, nastojeći pobjeći od siromaštva i političke nestabilnosti u svojim domovinama (IOM, 2018.). Migrantska kriza iscrpila je europske resurse, potaknuvši ksenofobiju i frustraciju čak i u državama koje su dobrodošle.

Tablica 1. Međunarodna kretanja migranata od 1970. do 2015. godine

Godina	Broj migranata	Broj migranata kao % svjetske populacije
1970.	84,460,125	2.3%
1975.	90,368,010	2.2%
1980.	101,983,149	2.3%
1985.	113,206,691	2.3%
1990.	152,563,212	2.9%
1995.	160,801,752	2.8%
2000.	172,703,309	2.8%
2005.	191,269,100	2.9%
2010.	221,714,243	3.2%

2015.	243,700,2	3.3%
2019.	271,642,105	3.5%

Izvor: IOM (2018): World migration report 2018, dostupno na https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en.pdf (pristupljeno 16.05.2022.)

Iz tablice je vidljivo kako se broj migranata povećavao kroz promatrano razdoblje, odnosno podatci u tablici su prikazani u razdoblju od 1970. godine do 2019. godine, svakih pet godina. Iako je zabilježeno povećanje međunarodnih kretanja, brojke se smatraju stabilnima u odnosu na cjelokupni broj populacije u svijetu.

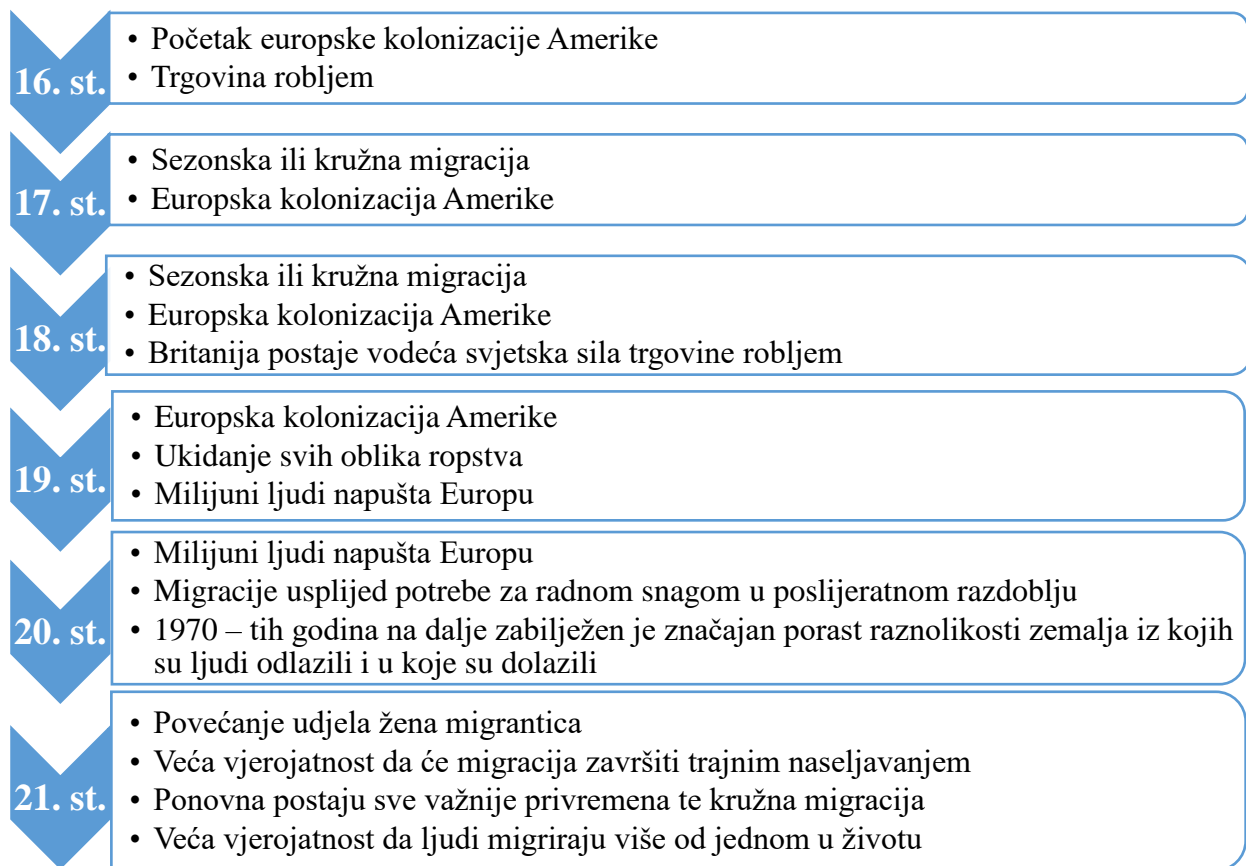
U budućnosti bi klimatske promjene mogla potaknuti još više masovnih kretanja. Izvješće Međunarodne organizacije za migracije iz 2018. pokazalo je da bi više od 143 milijuna ljudi uskoro moglo postati "klimatski migranti", protjerani iz svojih domova zbog poplava, suša i nestašice vode (IOM, 2018.). Bez obzira na razloge, migracija će se vjerojatno nastaviti sve dok ima ljudi - i dok ima mjesta na koje se može otići.

2.2. Povijesni trendovi migracija

Ljudi smatraju migracije suvremenim fenomenom. Međutim, migracije su stoljećima bile obilježje ljudskog postojanja. Ljudi su oduvijek migrirali u skupinama i kao pojedinci tražeći slobodu od rata i sukoba, da pobjegnu od gladi i siromaštva, da pronađu nove ekonomske prilike i zaposlenje, da pobjegnu od vjerske netolerancije ili političke represije, ili čak da trguju i putuju na nova mjesta. Povjesničar Robin Cohen identificirao je neka različita razdoblja migracije ili događaja (Striking Women, 2022.).

U nastavku su prikazani povijesni trendovi migracija kroz vremensku lentu kako bi se na najjednostavniji način prikazali događaji koji su prethodili migracijama te same migracije kroz promatrano razdoblje od posljednja šest stoljeća. Poznavanje tijeka migracija kroz povijest smatra se iznimno bitnima za što bolje razumijevanje migracija danas kao i migracija u budućnosti.

Slika 1. Vremenska lenta kretanja migracija (16.st. – 21.st.)

Izvor: Izrada autorice

Migracije unutar Europe odvijale su se tijekom modernog razdoblja jer su vjerske skupine poput Židova i hugenota pokušavale izbjeći progon, no i iz ekonomskih razloga dok su seljaci migrirali kako bi pronašli posao u novonastalim industrijama. Sezonska ili kružna migracija, izraz je za ljude koji odlaze u drugu zemlju, a zatim se svake godine vraćaju kući, rutinski je faktor u životima radnika tijekom 17. i 18. stoljeća.

Afrika ima bogatu povijest kretanja stanovništva koja datira prije kolonijalnog razdoblja. To je uključivalo sezonske ili kružne migracije radi lova, poljoprivrede ili stočarstva, migracije u potrazi za većom sigurnošću i egzistencijom, za bijeg od prirodnih katastrofa i ratova, za trgovinu i hodočašće. Na primjer, migracija iz Nigerije tijekom 17.-18. stoljeća često je bila povezana s hodočašćem u vjerska mjesta na Arapskom poluotoku (Manning, 2008.)

Trgovina je uvijek igrala važnu ulogu u mobilnosti ljudi u Aziji. Arapski i kineski trgovci putovali su dobro uspostavljenim morskim putovima do Malajskog poluotoka te indonezijskih i filipinskih arhipelaga. Također su postojali dobro uspostavljeni trgovački putovi između Indije, Arapskog poluotoka i zapadne Afrike. Kružna migracija bila je uobičajeno

obilježje radnog života kovača, akrobata i pjevača koji su putovali u malim društvenim skupinama unutar južne Azije.

Nakon europske kolonizacije Sjeverne i Južne Amerike (kao i Australije i Novog Zelanda), došlo je do velikih migracija ljudi iz Europe (primjerice, hodočasnički oci, koji su napustili Plymouth 1620.) koji su se trajno nastanili u tim regijama. Europska kolonizacija Amerike započela je 1500-ih godina i ubrzala se tijekom 18. i ranog 19. stoljeća. Različite zemlje u Europi uključujući Britaniju, Španjolsku, Portugal, Njemačku, Nizozemsku i Francusku promovirale su naseljavanje svojih državljana u inozemstvo (Striking Women, 2022.).

Ove migracije pomogle su uspostaviti vlast Europom nad velikim dijelovima svijeta. Europski doseljenici često su donosili nove bolesti autohtonim zajednicama u koloniziranim regijama, što je desetkovalo autohtono stanovništvo. Vojne kampanje i rast naseljeničkih zajednica doveli su do toga da su lokalne zajednice izgubile vlasništvo i pristup svojoj zemlji.

Trgovina robljem bila je jedna od najvećih masovnih migracija radne snage u ljudskoj povijesti. Prvi brod robova isplovio je iz Afrike u Zapadnu Indiju 1550. godine kako bi zadovoljio potrebu za intenzivnim radom na polju na plantažama šećera i duhana u vlasništvu bijelih doseljenika. Procjenjuje se da je više od 10 milijuna Afrikanaca nasilno odvedeno uglavnom iz zapadne Afrike u Ameriku kao robovi, od kojih su mnogi umrli tijekom putovanja (Manning, 2008.). Također, veliki je broj ljudi stradao od ruku afričkih trgovaca koji su organizirali racije i prisilni marš robova od svojih domova do obale. Afrički robovi također su bili ranjivi dok su čekali prodaju u zgradama poznatim kao 'utvrde robova' (Striking Women, 2022.) i na brodovima s robovima koji su ih prevezli preko Atlantika. Povjesničari procjenjuju da je u Africi umrlo onoliko ljudi koliko je izvezeno iz zemlje. Danas se procjenjuje da oko 40 milijuna ljudi u Americi i na Karibima potječe od robova.

Početak 18. stoljeća Britanija je postala vodeća svjetska sila trgovine robljem. Nedavna studija robovlasništva u Britaniji procijenila je da je čak petina bogatih viktorskih Britanaca izvukla cijelo ili dio svog bogatstva iz robovlasničke ekonomije.

Velika trgovina robljem u Africi prestala je krajem 19. stoljeća. Kroz 19. stoljeće svi oblici ropstva ukinuti su kroz zakonodavstvo u različitim zemljama Europe, Amerike i kolonija. Godine 1834., kada je Britanski zakon o ukidanju ropstva stupio na snagu, ukidajući ropstvo u većem dijelu britanskog carstva, britanski robovlasnici primili su naknadu od vlade koja je iznosila milijarde funti u današnjem novcu (Manning, 2008.).

Slika 2. Kineski Coolie zaposlenik za prijevoz teške robe tijekom američke okupacije Filipina

Izvor: Striking Women (2022): A history of migration, dostupno na <https://www.striking-women.org/module/migration/history-migration> (pristupljeno 16.05.2022.)

Kada je ropstvo završilo, robovi koji su radili na plantažama u britanskim kolonijama zamijenjeni su drugim oblikom obvezničkog rada - ugovornim radom. Najamni radnici dolazili su prvenstveno iz Indije i Kine. Od 1834. do kraja Prvog svjetskog rata, Britanija je prevezla oko 2 milijuna indijskih plaćenih radnika u 19 kolonija uključujući Fidži, Mauricijus, karipske otoke, dijelove Južne Amerike, Šri Lanku i jugoistočnu Aziju (Striking Women, 2022.). Kina je bila sljedeći najveći izvor plaćenih radnika koji su prevezeni u Ameriku, Filipine i Karipske otoke.

Zaposlene radnike regrutirali su agenti koji su dobivali financijske poticaje za svaku osobu koju su zaposlili. To je dovelo do lažnih postupaka kao što su lažno predstavljanje o radu, plaćama i najčešće udaljenosti kolonije u koju su radnici bili transportirani, te otmicama i prisilnim prijevozom (osobito u Kini). Teški uvjeti na putu do kolonija i loši uvjeti rada na plantažama doveli su do toga da su mnogi plaćeni radnici umrli tijekom razdoblja ropstva (Striking Women, 2022.). Iako su ugovorni radnici bili slobodni muškarci i žene vezani ugovorom o radu. U stvarnosti, njihova situacija nije bila drugačija od one robova prije njih. Uvjeti na poslu bili su loši, plaće često niže od obećanih, a radni sati dugi.

Ova faza međunarodne migracije povezana je s usponom Sjedinjenih Američkih Država kao industrijske sile i industrijalizacijom Australije i Novog Zelanda. Migranti su nastojali pobjeći od siromaštva i politički represivnih režima u svojim matičnim zemljama u Europi, a

motivirani perspektivom ekonomskih prilika nastanili su se u Americi i bivšim kolonijama u Novom svijetu.

Procjenjuje se da je oko 48 milijuna ljudi napustilo Europu između 1800. i 1930. (Manning, 2008.). Od toga je oko osam milijuna ljudi migriralo s Britanskih otoka, uključujući više od milijun koji su napustili Irsku nakon gladi koja je trajala 1845.-1847. godine.

Od 1930 – tih do 1960 – tih godina migracije su se događale kada je radna snaga bila potrebna u poslijeratnim naporima obnove u Europi i za opsluživanje gospodarskog procvata u Europi, Sjevernoj Americi i Australiji. Migranti iz bivših kolonija na Karibima i Južnoj Aziji došli su tražiti posao u Britaniju, migranti iz Turske otišli su u Njemačku, a oni iz bivših francuskih kolonija u sjevernoj Africi otišli su u Francusku.

Za neke kategorije migranata, poput onih iz Britanije u Australiju, ova se migracija doživljavala kao trajni potez koji je potaknula nacija primateljica - koštala je samo 10 funti (ispod jedne desetine uobičajene cijene) za kartu koja je omogućila ljudima da migriraju u Australiju (otuda poznat kao 'ten pound poms') (Striking Women, 2022.). Mnoge druge skupine migranata, poput migranata iz Turske u Njemačku, dobile su privremene vize kao 'gastarbajteri'. Mnogi od tih radnih migranata, uključujući južnoazijske migrante u Ujedinjeno Kraljevstvo, nastanili su se u zemlji primateljici.

Od 1970 – tih godina na dalje zabilježen je značajan porast raznolikosti zemalja iz kojih su ljudi odlazili i u koje su dolazili. Osim tradicionalnih zemalja primatelja imigracije u Americi, zapadnoj Europi, te Australiji i Novom Zelandu, niz drugih zemalja privlače sve veći broj migranata. To uključuje zemlje koje su kroz povijest bile nacije emigracije kao što su Italija, Španjolska i Portugal. Osim toga, eskalacija cijena nafte i rezultirajući gospodarski procvat u regiji Zaljeva doveli su do masovne imigracije u ove zemlje kako bi se zadovoljila potražnja za radnom snagom, iako većina toga nije trajna migracija. Došlo je do porasta migracije radne snage u novoundustrijalizirane zemlje u Aziji kao što su Tajland, Malezija, Hong Kong i Singapur iz siromašnijih zemalja u Aziji kao što su Burma i Bangladeš (Manning, 2008.).

Ova faza migracije ima značajke koje je razlikuju od ranijih razdoblja migracije. Prema UN-u, udio žena migrantica se povećavao tijekom godina. Godine 2005. gotovo polovica svjetskih migranata bile su žene: više je žena nego muškaraca migranata u Europi, Latinskoj Americi i Karibima, Sjevernoj Americi, Oceaniji i bivšem SSSR-u (Manning, 2008.). Dok su žene tradicionalno migrirale kako bi se pridružile svojim partnerima ili obiteljima ili su

migrirale zajedno sa svojom obitelji u ranijim razdobljima, sve veći broj žena migrira samostalno. Te su žene radni migranti, često primarni donositelji zarade u svojoj obitelji.

Druga promjena, za razliku od ranijih faza, veća je vjerojatnost da će migracija završiti trajnim naseljavanjem, dok s druge strane i privremena te kružna migracija ponovno postaju sve važnije. Ljudi imaju veću vjerojatnost nego u ranijim razdobljima da migriraju više od jednom u životu, u različite zemlje i da se vrate u svoju izvornu zemlju.

2.3. Ekonomski utjecaj migracija

Migracije su obilježje društvenog i gospodarskog života u mnogim zemljama, ali profili različitih migranata znatno variraju zbog različitih izvora migracije. U velikom dijelu, npr. u Europi, građani uživaju u pravima na slobodi kretanja. U Australiji, Kanadi i Novom Zelandu, migracije radne snage imaju važnu ulogu. Ostali izvori uključuju obitelj i humanitarne migracije. Bez obzira na njihov izvor, migracija ima važan utjecaj na suvremena društva, gdje ekonomski učinci migracija ne trebaju biti iznimka.

Udio imigranata u razvijenim gospodarstvima značajno je porastao posljednjih nekoliko godina, uz eskalaciju sukoba izazvani su veliki izbjeglički tokovi koji su prvenstveno utjecali na tržišta u nastajanju i gospodarstva u razvoju (OECD, 2014.). Troškovi migracije su visoki i značajno ograničavaju sposobnost prelaska pojedinaca preko granica, dok će pritisci migracije na napredna gospodarstva u budućnosti nastaviti rasti.

Veći prihodi gospodarstva na tržištima u razvoju, ublažili bi ukupnu emigraciju pritisaka. Sukobi su važna prekretnica migracije, posebice tržišta u nastajanju i gospodarstva u razvoju. U budućnosti, katastrofe povezane s klimom mogle bi eventualno intenzivirati emigraciju, ali dokazi takvih pritisaka su do danas ograničeni. Useljavanje u napredna gospodarstva povećava njihovu proizvodnju i produktivnost, kako kratkoročno tako i srednjoročno, ali ovi pozitivni učinci nisu jasno otkriveni za izbjeglice na tržištima u nastajanju i gospodarstvima u razvoju.

Ljudske migracije odvijale su se od začetaka suvremenog čovječanstva. 2019. godine 270 milijuna ljudske populacije u svijetu bili su migranti (IMF, 2020.). U apsolutnom iznosu, populacija migranata porasla je za gotovo 120 milijuna od 1990. godine. Međutim, broj migranata je nevjerojatno stabilan proporcionalno svjetskoj populaciji krećući se oko 3% u

posljednjih 60 godina (IMF, 2020.). Dakle, vrlo mali dio ljudi u svijetu migrira, što je jedan od razloga zašto je migracija vrlo skupa. Trenutno, imigranti u naprednim gospodarstvima čine oko 12 posto stanovništva, u odnosu na 7 posto 1990. godine.

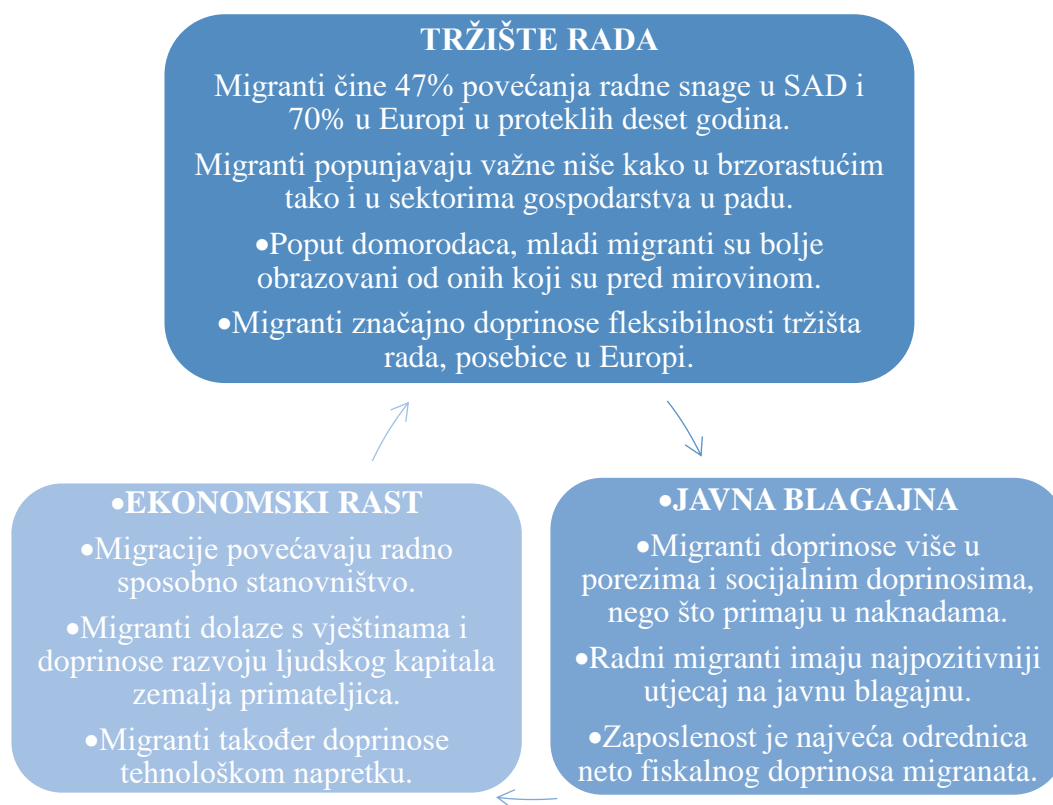
Migranti iz zemalja u razvoju čine samo 2% stanovništva (IMF, 2020.) i sastavljeni su u značajnoj mjeri od izbjeglica. Posljednjih godina migracije su zauzele središnje mjesto u političkom diskursu u mnogim zemljama, posebno u naprednim ekonomijama. Istraživanja javnog mišljenja u glavnim odredišnim zemljama (na primjer, Njemačka, Ujedinjeno Kraljevstvo, Sjedinjene Američke Države) su pokazala kako većina javnosti ima pozitivan stav o imigraciji (IMF, 2020.). Međutim, postoje i one zablude i zabrinutost oko migracije između lokalnog stanovništva.

Migracijski tijek oblikovan je evolucijom demografije prema podrijetlu i prema razinama dohotka. Migracijski su troškovi veliki, a migranti su kao udio globalne populacije uglavnom stabilni. Međutim, kontinuirani rast stanovništva u migracijama prema naprednim gospodarstvima će nastaviti rasti u odnosu na veličinu autohtonog stanovništva. Očekuje se u budućnosti da će klimatske promjene povećati unutarnje migracije na kratke udaljenosti. Veliki imigracijski valovi podižu proizvodnju i produktivnost u naprednim gospodarstvima u kratkom i srednjoročnom razdoblju, što ukazuje na značajnu dinamiku i dobitke za globalno gospodarstvo u cjelini (OECD, 2014.).

Aktivne politike tržišta rada, potrošnja na strukovne poslove osposobljavanje i obrazovanje odraslih, te politike usmjerene na integraciju migranata mogli bi povećati makroekonomske dobitke od imigracije. Međunarodne migracije zahtijevaju financijsku potporu i koordinaciju politike za rješavanje izbjegličke krize i podršku integraciji izbjeglica u zemljama koje imaju određenu lokaciju.

Migracije podižu svjetski BDP, posebice povećanjem produktivnost. Prosječni prihodi domorodaca po glavi stanovnika se povećavaju kako se njihove vještine nadopunjuju s migranatima. Doznake iz inozemstva podižu prihod po stanovniku u zemljama porijekla, što pomaže u kompenziranju potencijalno negativnim učincima emigracije.

Slika 3. Područja odražavanja ekonomskih aspekata migracija

Izvor: Izrada autorice prema OECD, 2014, dostupno na: <https://www.oecd.org/migration/OECD%20Migration%20Policy%20Debates%20Numero%202.pdf> (pristupljeno 16.05.2022.)

Razumijevanje ovih utjecaja važno je ako suvremena društva žele korisno raspravljati o ulozi migracije. Takve su rasprave, pak, ključne za osmišljavanje politika u područjima poput obrazovanja i zapošljavanja kojima se nastoji maksimizirati prednosti migracije, posebno poboljšanjem situacije oko zapošljavanja migranata. Zbog ubrzanja starenja stanovništva te sve češćeg pada nataliteta u razvijenim zemljama, potražnja za migrantima kako bi nadoknadili manjak radne snage je velika.

U posljednjih deset godina porasla je zastupljenost migranata u SAD – u za 47%, čime se ujedno povećala i radna snaga u SAD – u, a u Europi za 70% (OECD, 2014.). Preko zemalja OECD-a, samo relativno mali broj nove radne snage dolazilo je putem upravljanog rada, a došlo je i do drugih načina, uključujući obiteljske, humanitarne i migracije slobodnog kretanja.

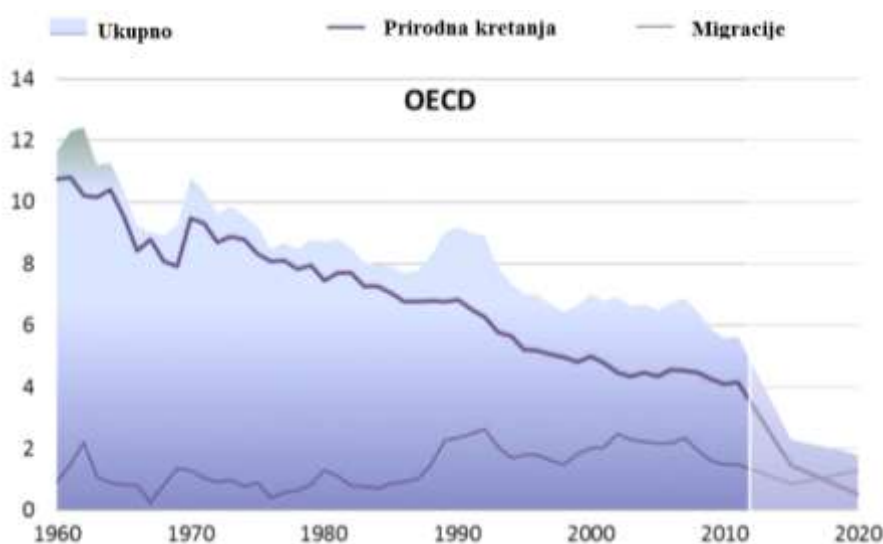
Ispitujući odnos između mlađih i starijih starosjedioca, mlađi imigranti su općenito mnogo obrazovaniji nego imigranti koji se približavaju mirovini. Ovo također vrijedi za imigrante koji ulaze u radnu snagu: u prosjeku preko trećine imaju visoki stupanj obrazovanja.

Isti udio, međutim, nije dovršio svoje srednje obrazovanje. Od 2000./01. imigranti su činili 31% povećanja u visokoobrazovanoj radnoj snazi u Kanadi, 21% u Sjedinjenim Američkim Državama i 14% u Europi (OECD, 2014.).

Iako većina migracija nije izravno potaknuta prema potrebama radne snage, imigranti igraju značajnu ulogu u najdinamičnijim sektorima ekonomije. Novi useljenici činili su 22% ulazaka u snažno rastuća zanimanja u Sjedinjenim Američkim Državama i 15% u Europi (IMF, 2020.). To uključuje posebna zanimanja u zdravstvu i STEM zanimanja (znanost, tehnologija, inženjerstvo i matematika). U isto vrijeme, imigranti su predstavljali oko četvrtine ulazaka u specijalizirana zanimanja od kojih su ona u Europi iznosila 24% i Sjedinjenim Državama 28% (IMF, 2020.). U Europi ova zanimanja uključuju zanatstvo i srodne obrte koje obavljaju radnici kao strojni operateri. U Sjedinjenim Američkim Državama takve poslove čine uglavnom poslovi u proizvodnji, montaži, održavanje i popravak. U svim tim područjima, imigranti ispunjavaju potrebe za radnom snagom preuzimanjem poslova koje domaći radnici smatraju neatraktivnim.

Međunarodne migracije imaju i izravne i neizravne učinke na ekonomski rast. Akademska literatura ispituje premise koje uključuju rast ukupnog BDP – a sa porastom radne snage u zemljama koju čine migranti (Castles i Davidson, 2000.).

Slika 4. Komponente ukupnog rasta stanovništva u zemljama OECD-a, 1960.-2020., na tisuću stanovnika

Izvor: IMF (2020): The macroeconomic effects of global migration, dostupno na <https://www.elibrary.imf.org/view/books/081/28950-9781513539744-en/ch04.xml> (pristupljeno 16.05.2022.)

U kontekstu ekonomskih učinaka migracije, razvidno je kako migracije imaju primarno demografski utjecaj, ne samo povećanjem veličine populacije, nego i promjenom dobne piramide zemalja primateljica. Migranti su više usmjereni u mlađe i ekonomski aktivne dobne skupine u usporedbi s domorocima i stoga doprinose smanjenju omjera ovisnosti (IMF, 2020.). Migranti dolaze sa novim vještinama i sposobnostima, i dopunjuju zalihu ljudskog kapitala zemlje domaćina. Točnije, dokazi iz Sjedinjene Države predlažu da kvalificirani imigranti mogu pridonijeti poticanju istraživanja i inovacija, kao i tehnološki napredak (IMF, 2020.).

Udio visokoobrazovanih imigranata u Zemlje OECD - a naglo raste. Broj visokoobrazovanih imigranata u zemljama OECD-a pokazuje neviđeni porast u posljednjem desetljeću i iznosi 70%, dosegnuvši ukupno gotovo 30 milijuna u 2010/11. Od toga oko 5 milijuna, 17%, stiglo je u posljednjih pet godina (OECD, 2014.). Ovaj trend je uglavnom potaknut azijskim migracijama – više od 2 milijuna tercijarno obrazovanih migranata podrijetlom iz ove regije stiglo je u OECD u proteklih pet godine (OECD, 2014..).

Iz provedenog istraživanja razvidno je da su ekonomski učinci migracija dvojaki: primarno predstavljaju korist za zemlje u koje se migranti doseljavaju u okviru povećanja ponude na tržištu rada i dostupnosti djelatnika sa već specijaliziranim vještinama. S druge strane ovo je ekonomska manjkavost za zemlje iz koje migranti odlaze jer su te zemlje školovale ljude i ulagale u njih, a sada te vještine koristi netko drugi te se zemlje iz kojih migranti odlaze suočavaju sa nedostatkom stanovništva i radne snage. Ovakva neravnomjerna raspodjela uzrokovana migrantskim tokovima može imati značajne negativne efekte za makroekonomsku stabilnost zemalja iz koje migranti iseljavaju.

2.4. Socio – ekonomske teorije migracija

Brojni uzroci tjeraju migrante da se presele u drugu zemlju. Primjerice, globalizacija je jedan od glavnih uzroka koja je povećala potražnju za radnicima kako bi se održala nacionalna gospodarstva. U tom kontekstu jedna kategorija ekonomskih migranata – općenito iz siromašnih zemalja u razvoju – migrira kako bi stekla dovoljan prihod za preživljavanje. Migranti često šalju dio svojih prihoda u domove članova obitelji u obliku ekonomskih prihoda.

Nedavni akademski rezultati o migracijama uglavnom se sastoje od istraživanja o aktualnoj problematici, a zanemaruju povijesne uzroke. Dugoročni trend pokazuje postupno

povećanje akademskog objavljivanja o migracijama, što je vjerojatno povezano s općom ekspanzijom proizvodnje akademske literature i povećanom istaknutošću istraživanja migracija (Yeoh et. al., 2018.). Migracija i njezino istraživanje dodatno su se promijenili s revolucijom u informacijskim i komunikacijskim tehnologijama.

Ljudi se također mogu kretati ili su prisiljeni kretati se kao rezultat sukoba, kršenja ljudskih prava, nasilja ili bijega od progona. Godine 2013. EIB (2016) je procijenio da je oko 51,2 milijuna ljudi spadalo u ovu kategoriju. Ostali razlozi zbog kojih bi se ljudi mogli preseliti, uključuju pristup prilikama i uslugama ili bijeg od ekstremnih vremenskih prilika. Ova vrsta kretanja, obično iz ruralnih u urbana područja, može se klasificirati kao unutarnja migracija.

Sociološki - kulturološki i ego - povijesni čimbenici također igraju veliku ulogu. U sjevernoj Africi, na primjer, emigracija u Europi se smatra znakom društvenog prestiža jer su mnoge afričke zemlje bile bivše kolonije. Tako mnogi imaju rođake koji legalno žive u bivšem kolonijalnom području i koji često pružaju važnu pomoć imigrantima koji dolaze tamo. Rođaci mogu pomoći u traženju posla i smještaju. Zemljopisna blizina Afrike, Europe i druge povijesne veze između zemalja sjevernog i južnog Mediterana također su mnoge potaknule na migraciju (Djelti, 2017.).

Hoće li se osoba odlučiti preseliti u drugu zemlju ovisi o relativnim vještinama izvorne zemlje i zemlje domaćina. Tu se govori o pozitivnoj selekciji kada zemlja domaćina pokazuje više posjedovanje vještina od zemlje izvora (Yeoh et. al., 2018.). S druge strane, negativna selekcija se događa kada zemlja domaćina posjeduje niže posjedovanje vještina.

Neoklasična ekonomska teorija migracije navodi da je glavni razlog migracije radne snage razlika u plaćama između dvije zemljopisne lokacije. Ove razlike u plaćama obično su povezane s geografskom potražnjom i ponudom radne snage. Može se reći da područja s manjkom radne snage, ali viškom kapitala imaju visoku relativnu plaću, dok područja s visokom ponudom rada i nedostatkom kapitala imaju nisku relativnu plaću (Yeoh, 2018.). Radna snaga ima tendenciju teći iz područja s niskim plaćama u područja s visokim plaćama. Često s ovim protokom radne snage dolazi do promjena u zemlji pošiljatelja i primateljici. Neoklasična ekonomska teorija najbolje opisuje transnacionalnu migraciju jer nije ograničena međunarodnim imigracijskim zakonima i sličnim državnim propisima.

Teorija dvojnog tržišta rada navodi da čimbenici povlačenja u razvijenijim zemljama uglavnom uzrokuju migraciju. Ova teorija pretpostavlja da se tržišta rada u tim razvijenim zemljama sastoje od dva segmenta (Yeoh et. al., 2018.): primarnog tržišta, koje zahtijeva

visokokvalificiranu radnu snagu, i sekundarnog tržišta, koje je vrlo radno intenzivno i zahtijeva niskokvalificirane radnike. Prema njoj je migracija iz manje razvijenih zemalja u razvijenije zemlje rezultat privlačenja stvorenog potrebom za radnom snagom u razvijenim zemljama na njihovom sekundarnom tržištu. Radnici migranti potrebni su za popunjavanje najniže razine tržišta rada jer domaći radnici ne žele raditi te poslove jer predstavljaju nedostatak mobilnosti. To stvara potrebu za radnicima migrantima. Nadalje, početni nedostatak raspoložive radne snage povećava plaće, čineći migraciju još privlačnijom.

Nova ekonomska teorija migracije radne snage smatra da se migracijski tokovi i obrasci ne mogu objasniti samo na razini pojedinih radnika i njihovih ekonomskih poticaja, već se moraju uzeti u obzir i širi društveni subjekti. Jedna takva društvena cjelina je kućanstvo (Yeoh et. al., 2018.). Migracije se mogu promatrati kao rezultat averzije prema riziku od strane kućanstva koje ima nedostatne prihode. U ovom slučaju kućanstvu je potreban dodatni kapital koji se može ostvariti putem doznaka koje vraćaju članovi obitelji koji sudjeluju u migrantskom radu u inozemstvu.

Teorija relativne deprivacije navodi da je svijest o razlici u prihodima između susjeda ili drugih kućanstava u zajednici koja šalje migrante ključna u migraciji. Poticaj na migraciju puno je veći u područjima s visokom razinom ekonomske nejednakosti. Kratkoročno, doznake mogu povećati nejednakost, ali je dugoročno mogu smanjiti. Za radnike postoje dvije faze migracije: prvo ulažu u stvaranje ljudskog kapitala, a zatim pokušavaju kapitalizirati svoja ulaganja. Na taj način uspješni migranti mogu iskoristiti svoj novi kapital kako bi osigurali bolje školovanje svojoj djeci i bolje domove za svoje obitelji (Yeoh et. al., 2018.). Uspješni visokokvalificirani emigranti mogu poslužiti kao primjer susjedima i potencijalnim migrantima koji se nadaju postići tu razinu uspjeha.

Teorija svjetskih sustava promatra migraciju iz globalne perspektive. Objašnjava da interakcija između različitih društava može biti važan čimbenik društvenih promjena. Trgovina s jednom zemljom, koja uzrokuje ekonomski pad u drugoj, može stvoriti poticaj za migraciju u zemlju s živahnijom ekonomijom. I nakon dekolonizacije ekonomska ovisnost bivših kolonija ostaje u matičnim zemljama. Međutim, ovaj pogled na međunarodnu trgovinu je kontroverzan, a neki tvrde da slobodna trgovina može smanjiti migraciju između zemalja u razvoju i razvijenih zemalja. Razvijene zemlje uvoze radno intenzivna dobra, što uzrokuje povećanje zaposlenosti nekvalificiranih radnika u manje razvijenim zemljama, smanjujući odljev radnika migranata (Yeoh et. al., 2018.). Izvoz kapitalno intenzivnih dobara iz bogatih zemalja u zemlje u razvoju također izjednačava dohodak i uvjete zapošljavanja, čime se usporava migracija. U oba smjera,

ova teorija se može koristiti za objašnjenje migracije između zemalja koje su geografski udaljene.

Kroz teoriju osmoze, a temeljem povijesti ljudske migracije, Djelti (2017) proučava evoluciju njezinih prirodnih odrednica. Prema njemu, ljudske migracije se dijele na dvije glavne vrste: jednostavne i komplicirane. Jednostavna migracija podijeljena je na razdoblja difuzije, stabilizacije i koncentracije. U tim razdobljima dostupnost vode, odgovarajuća klima, sigurnost i gustoća naseljenosti predstavljaju prirodne determinante ljudske migracije. Kompliciranu migraciju karakterizira brza evolucija i pojava novih odrednica, posebice zarada, nezaposlenost, mreže i migracijska politika. Teorija osmoze (Djelti, 2017) analogno objašnjava ljudske migracije biofizičkim fenomenom osmoze. U tom pogledu zemlje su predstavljene životinjskim stanicama, granicama polupropusnim membranama, a čovjeka ionima vode. Prema teoriji, prema fenomenu osmoze, ljudi migriraju iz zemalja s manjim migracijskim pritiskom u zemlje s visokim migracijskim pritiskom. Za mjerenje potonjeg, prirodne determinante ljudske migracije zamjenjuju varijable drugog principa termodinamike koji se koriste za mjerenje osmotskog tlaka.

3. ANALIZA DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA – TRENDovi MIGRACIJA U EUROPI

Migracije u Europi su intenzivne, dugotrajno se odvijaju kroz povijest i utječu na mnoge različite aspekte društva. Ekonomisti obično gledaju na migraciju kao na tok iz regije nižeg produktivnog rada u regije s višom produktivnošću rada. Migracija dovodi do ekonomske dobiti, iako takva raspodjela može biti neravnomjerna. Nadalje, migracija ima kulturni i društveni utjecaj koji nadilazi njezinu ekonomsku dimenziju, stoga se rad fokusira na ekonomske aspekte migracija.

U ovom će se poglavlju govoriti o odrednicama i povijesnom tijeku migracija u Europi, dat će se tablični pregled dosadašnjih istraživanja, izvršit će se analiza aktualnih trendova migracija u Europi te će se opisati perspektive migracijskih tokova u budućnosti Europe.

3.1. Determinante migracija u Europi

Izbjeglance i ukupni tokovi migranata imaju relativno ograničen fiskalni učinak, čak i kratkoročni. U cijeloj EU izbjeglička kriza odvija se u pozadini značajnih gospodarskih izazova. Međutim, provedene studije Europske komisije i MMF pokazuju da su fiskalni troškovi ograničeni, privremeni i mogli bi nadjačati prednosti integracije u srednjoročnom razdoblju. MMF je determinirao iznos fiskalnih troškova od 0,1% europskog BDP-a godišnje između 2014. i 2016., s porastom BDP-a EU-a za 0,13% iznad osnovne linije do 2016. godine (EIB, 2016.). Učinak rasta je značajniji za one europske zemlje koje bilježe veće priljeve migranata, ovisno o tempu integracije tržišta rada, vještine i dobne strukture migranata. To rezultira ukupnim rastom njihova BDP - a, ali BDP-a po stanovniku što će ovisiti o doprinosu migranata u gospodarstvo zemalja domaćina.

U razdoblju 2008. - 2011. godine, prosječno je bilo 205 tisuća tražitelja azila godišnje. Taj je pokazatelj narastao 280 tisuća u 2012. godini i do 560 tisuća u 2014. godini. U 2015. više od 1,2 milijuna ljudi su prvi put podnijeli zahtjev za azil u jednoj ili drugoj državi članici EU (EIB, 2016.). To se može objasniti sukobom u Siriji koji je rezultirao sa dvije povezane faze izbjegličke krize: prvo veliko kretanje izbjeglica u susjedne zemlje Sirije (2012.- 2013.) i drugi val iz ovih zemalja u druga odredišta, uglavnom u Europi (od sredine 2014.) (EIB, 2016).

Izniman protok migracija u Europi sa migrantskim valom 2015. godine bio je jedan od pokretača sve većeg interesa i zabrinutosti o migracijama, gdje migracijska kretanja u Europi nisu novost. Osim političkih i drugih umjetnih sukoba, demografski pritisci i siromaštvo u nekim europskim susjednim zemljama nastaviti će "hraniti" migracijske tokove. Sve veći broj i veličina prirodnih katastrofa uzrokovanih klimatskim promjenama mogla bi biti još jedan poticajni faktor za migraciju diljem Europe.

Gubici radnih mjesta i plaće rezidenata su niske i koncentrirane na niskokvalificirane radnike. Migranti mogu pomoći u smanjenju nedostatka vještina i neusklađenosti diljem svijeta, nadoknađujući još uvijek nedovoljnu mobilnost unutar EU-a. Dolazak novih migranata se obično percipira kao prijatnija već postojećim radnicima, osobito među nisko kvalificiranima. Trenutni gospodarski uvjeti, posebice nezaposlenost u nekim EU zemljama, čine ovo ozbiljnom zabrinutošću i zapravo studije pokazuju da niskokvalificirani radnici i već postojeći imigranti obično ostaju bez uvjeta. Tržište rada razvoj u EU otkriva izvanredan paradoks (Yeoh et. al., 2018.): visoke stope nezaposlenosti obično nestaju ruku pod ruku s ozbiljnim nedostatkom vještina i neusklađenostima u nekoliko regija, sektore, zanimanja i države članice. Migracije stoga mogu igrati ulogu u rješavanju problema ovih pitanja i time djelomično nadoknaditi nedovoljnu mobilnost unutar EU.

Migranti mogu pomoći EU da ublaži izazove starenja. Kako bi se pomoglo u održavanju ekonomskog rasta u skladu s povijesnim trendovima prema trenutnim demografskim projekcijama, Europa bi trebala privući značajan dodatni broj migranata. Međutim, demografska neravnoteža je toliko velika da sama migracija neće biti dovoljna to adresirati. Iz tog razloga Europa treba povećati svoju konkurentnost i produktivnost kroz bolje i fleksibilnije korištenje ljudskog kapitala u odgovoru na brze promjene potrebe tržišta rada u budućnosti.

Prisilna migracija porasla je na vrhu velikih i upornih migracijskih kretanja zbog ekonomskih čimbenika. Porast priljeva tražitelja azila u Europi nedvojbeno je izazvao interes i zabrinutost za migracije. U 2015. godini prijavilo se oko 1,2 milijuna ljudi za azil u jednoj ili drugoj državi članici EU-e (EIB, 2016.). Povećanje migracije predstavlja značajan izazov za mnoge europske vlade u kratkoročnom do srednjoročnom razdoblju. Fiskalni utjecaj izbjeglica posebno je važan za zemlje suočene s proračunskim ograničenjima ili neviđenim brojem ljudi koji dolaze ili prolaze kroz.

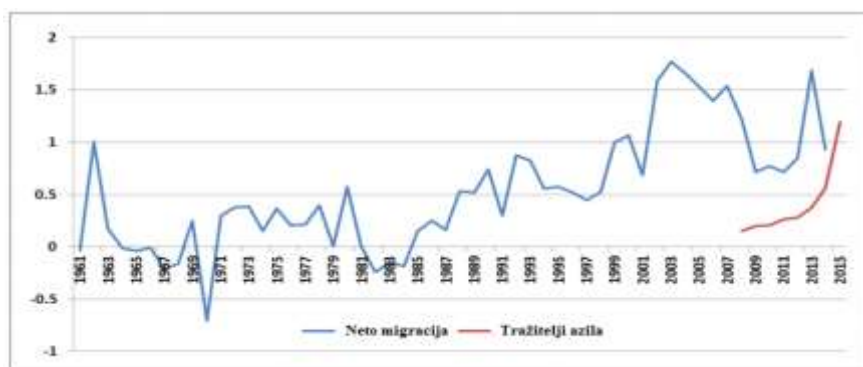
U budućnosti, vjerojatno će se nastaviti prisilna i ekonomska migracijska kretanja. Razlog toga je postojanost sukoba u susjednim regijama, kao i zbog evolucijskih faktora "push

and pull" koji generiraju ekonomske migracije u drugim zemljama, kao primjerice demografija i siromaštvo (Yeoh et. al., 2018.). Prisilne migracije određene političkim zbivanjima odnosno prirodnim katastrofama objašnjavaju samo dio ukupne migracije. Ekonomske migracije su u tom kontekstu kompleksnije - migracijski tokovi koji su određeni željom muškaraca i žena da poboljšaju svoj život. Povećana je veličina nedavnih dolazaka u EU, što zahtjeva dodatne napore tijela javne vlasti i nevladinih organizacija u smislu humanitarne i integracijske potpore.

Relevantni su učinci na dotična gospodarstva, kako kratkoročno tako i dugoročno. Migracije utječu na mnoge međusobno povezane aspekte rasta i razvoja zemalja u različitim fazama razvoja. Za Europu, jedan od najočitijih ishoda migracije dugoročno je njegov utjecaj na populacijsku dinamiku (EIB, 2016.), gdje je u prošlim desetljećima kratkoročni rast stanovništva u državama članicama i regijama EU-a određena neto migracijom. Dok je stopa inozemnih ljudi koji žive u EU (6,6%) još uvijek mala u usporedbi sa SAD-om (13%) (EIB, 2016.).

Destinacija je tema intenzivne rasprave i prilično polarizirajućih pogleda. Ekonomisti su pokrenuli pitanje ekonomskog utjecaja migracije. Ekonomisti obično promatraju migraciju kao tok iz regije niže produktivnosti rada u regije s višom radnom produktivnošću. Kao takva, migracija dovodi do ekonomske dobiti. Međutim, raspodjela tih dobitaka je neravnomjerna. U zemljama odredišta, niskokvalificirani domaći radnici i već postojeći imigranti mogli bi biti u gubitku, barem kratkoročno. Za razliku od tokova kapitala, migracija ima kulturni i društveni učinak koji nadilazi ekonomsku dimenziju. U zemljama podrijetla, migracija obično dovodi do "odljeva mozgova" i demografske – dakle društvene – neravnoteže (Yeoh et. al., 2018.).

Slika 5. Neto migracija (1961.-2014.) i podnositelji zahtjeva za azil (2008.-15.) u EU – milijun

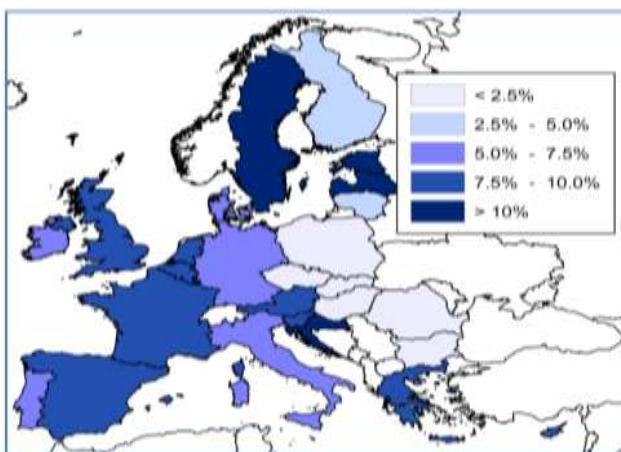
Izvor: EIB (2016): Migration and the EU - Challenges, opportunities, the role of EIB, dostupno na https://www.eib.org/attachments/migration_and_the_eu_en.pdf, (pristupljeno 16.05.2022.)

Iz tablice je vidljivo kretanje neto migracija u promatranom razdoblju od 1961. godine do 2014. godine. Međunarodna migracija prema EU pretrpjela je neke varijacije u prošlosti. Migracijski tokovi od početka 2000-ih godina konstantno su iznad 1 milijun godišnje pa sve do 2008. godine (EIB, 2016.). Oštar pad je vidljiv u godinama koje odgovaraju financijskoj krizi u Europi. Migracijski tokovi ponovno su se povećali 2012. i 2013. (vrhunac od 1,7 milijuna), ali se potom pokazalo usporavanje u 2014. godine (EIB, 2016.). Dok su podnositelji zahtjeva za azil unutar EU promatrani u razdoblju od 2008. godine do 2015. godine, u kojem konstantno prate uzlazni trend.

Državljeni trećih zemalja, njih 85%, koji se kreću u EU radno je sposobno (15-64 godine). Kao posljedica toga, migranti imaju mnogo nižu srednju dob od državljana EU (28 godina u odnosu na 42) dok je spolna distribucija gotovo ujednačena (53% muškaraca). Stanovništvo rođeno izvan zemlje, ali živi u EU-u iznosilo je 33,6 milijuna 2014. godine, što odgovara 6,6% ukupnog broja stanovništva EU, naspram nekih 13% u SAD-u (EIB, 2016.). Sveukupno, samo 10,2% od osoba koje borave u zemlji EU-a rođene su u drugoj zemlji (uključujući drugu EU zemlju).

Zemlje s najvećim ukupnim rezidentnim stanovništvom koje nije rođeno u EU su Njemačka (6,0 milijuna), Francuska (5,5 milijuna), Velika Britanija (5,2 milijuna), Španjolska (3,9 milijuna) i Italija (3,9 milijuna) (EIB, 2016.). U ovim zemljama, populacija rođena izvan EU kreće se otprilike između 6,5% i 8,5% ukupnog broja stanovnika. Najveći udio rođenih izvan EU-a u ukupnom stanovništvu zabilježen je u Estoniji (19,2%), Latviji (12,2%), Hrvatskoj (11,7%), Luksemburgu (11,0%) i Švedskoj (10,6%) (EIB, 2016.). Dok u Bugarskoj, Poljskoj, Slovačkoj i Rumunjskoj udio rođenih izvan EU u ukupnoj populaciji iznosi ispod 1%.

Slika 6. Stanovništvo koje nije rođeno u EU s prebivalištem u EU (2014.) – % ukupnog stanovništva

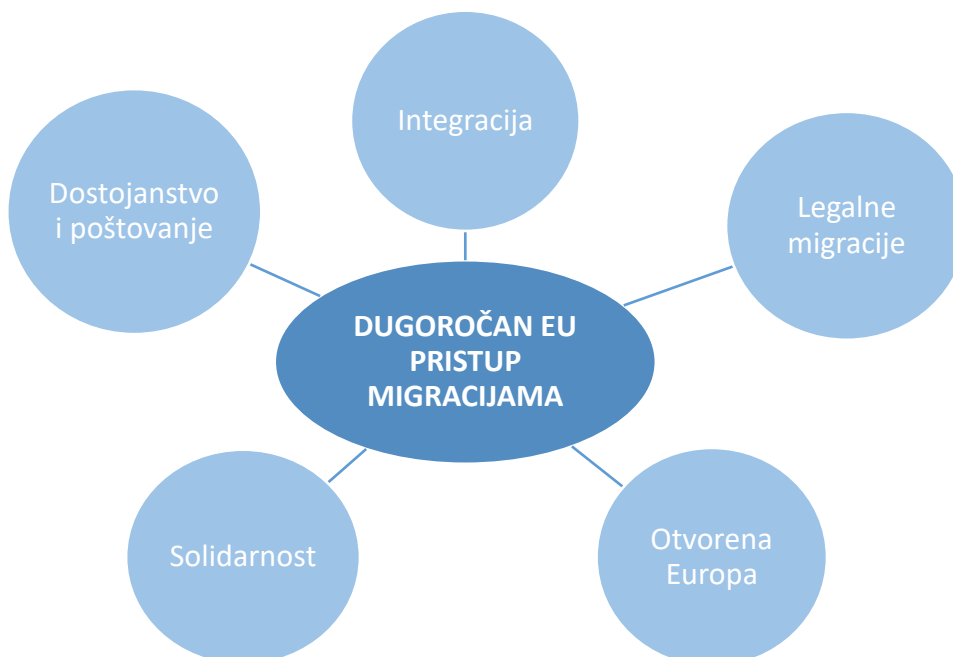

Izvor: EIB (2016): Migration and the EU - Challenges, opportunities, the role of EIB, dostupno na https://www.eib.org/attachments/migration_and_the_eu_en.pdf, (pristupljeno 16.05.2022.)

Slika prikazuje postotak stanovništva koje nije rođeno u EU, ali ima prebivalište u EU u ukupnom stanovništvu neke zemlje. Za promatrano razdoblje je uzeta 2014. godina te je vidljivo kako se najmanji udio takvog stanovništva (manje od 2,5%) bilježi u zemljama srednje Europe (Poljska, Češka, Slovačka i Mađarska) te zemljama jugoistočne Europe (Rumunjska i Bugarska). Nadalje, Finska i Litva bilježe udio nerođenog stanovništva u EU između 2,5% i 5,0%, dok u Irskoj, Portugalu, Danskoj, Njemačkoj te Italiji taj udio iznosi između 5,0% i 7,5%. Postotak između 7,5% i 10,0% zabilježen je u Velikoj Britaniji, Španjolskoj, Francuskoj, Belgiji, Nizozemskoj, Austriji, Sloveniji te Grčkoj. Dok najveći postotak (više od 10%) stanovništva koje nije rođeno u EU živi u Švedskoj, Estoniji, Latviji te Hrvatskoj.

Migranti se uglavnom iseljavaju u zemlje EU – a, gdje dolaze iz različitih zemalja podrijetla. Od njih su kao glavne determinirane Maroko, Turska, Rusija i Alžir. Turska je glavna zemlja podrijetla u Njemačkoj, Austriji i Nizozemskoj. Maroko je glavna zemlja podrijetla za Španjolsku, Francusku i Italiju (EIB, 2016.). Geografska blizina, povijesne veze i odsutnost jezičnih barijera objašnjavaju većinu podudarnosti između zemalja domaćina i najveće nacionalne skupine međunarodnih migranata.

Slika 7. Dugoročan EU pristup migracijama

Izvor: Izrada autorice prema podacima Europskog parlamenta, 2022, dostupno na <https://europeanmovement.eu/policies-migration/> (pristupljeno 16.05.2022.)

U kontekstu mjera usvojenih u okviru Zajedničke europske agende o migracijama, EU mora razviti sveobuhvatan i održiv, dugoročni pristup koji uzima u obzir sljedeće (Europski Parlament, 2022.):

- Dostojanstvo i poštovanje

Srž svake politike trebala bi biti da su izbjeglice i tražitelji azila, prije svega, ljudska bića i da zaslužuju da se prema njima postupa s dostojanstvom i poštovanjem. Svaki europski pristup smanjenju dolazaka u EU stoga nikada ne smije biti na štetu osiguravanja pristupa zaštiti onima kojima je potrebna. Neviđeni razmjeri migrantskih tokova ni na koji način ne legitimiziraju eroziju temeljnih prava i humanitarnih standarda – pogotovo ne s obzirom na rastući trend antiimigrantskog populizma u EU. Pristup postupcima pravnog azila mora biti dostupan svima, poštujući vladavinu prava, uključujući određene rokove za donošenje odluka za pružanje sigurnosti, osobne razgovore i bolji pristup informacijama. Moraju se uvesti posebne mjere za pomoć posebno ranjivim migrantima kao što su žene i djeca bez pratnje koji dolaze u EU. U tom kontekstu, Europski pokret pozdravlja razvoje prema Agenciji Europske unije za azil, kao i postavljanje standarda za jedinstven status za izbjeglice ili osobe koje ispunjavaju uvjete za supsidijarnu zaštitu s ciljem poboljšanja jednakog tretmana tražitelja azila i koherentne stope priznavanja među državama članicama.

- Solidarnost

Sve države članice moraju uložiti napore u području migracijske politike kako bi se ublažio pritisak na glavne zemlje dolaska. To znači da nacionalni čelnici moraju preuzeti odgovornost i suzdržati se od nacionalističke i antimigrantske retorike i akcije koja blokira jednoglasno donošenje odluka, prisiljava EU da pribjegne glasovanju kvalificiranom većinom i podriva europsku solidarnost. Europski pokret podržava pravednu podjelu odgovornosti za primanje tražitelja azila i izbjeglica, u skladu s gospodarskim i društvenim kapacitetima država članica EU-a i država EGP-a. Takav distribucijski sustav nudi strukturno rješenje za fluktuirajući priljev migranata. Treba izbjegavati prisilne transfere.

- Otvorena Europa

Dok je broj izbjeglica koje pristižu u Europu posljednjih godina iznimno velik, treba očuvati otvorenu prirodu Europe. Schengen se ne može ugroziti. Sloboda kretanja temeljno je pravo građana EU-a. 'Tvrđava Europa' je u suprotnosti s temeljnim vrijednostima Europske unije. Kao značajan financijski doprinos razvojnoj suradnji, EU bi trebao nastaviti svoj rad na rješavanju

temeljnih uzroka neregularnih migracija i prisilnog raseljavanja. To, međutim, ne bi trebalo dovesti do toga da se razvojna pomoć koristi za jačanje „Tvrđave Europa”.

- Legalne migracije

Migracije nisu prijetnja, već izazov koji također nudi mogućnosti za kontinent koji karakterizira demografski pad i tržišta rada kojima su potrebni kvalificirani radnici. Kao bitan dio Europske agende o migracijama, kanale legalne migracije treba poticati i promicati kako bi se spriječile daljnje humanitarne katastrofe i suzbila trgovina ljudima. Osobe koje traže međunarodnu zaštitu trebale bi moći podnijeti zahtjev za europsku humanitarnu vizu izravno u svojoj zemlji podrijetla, iako izdavanje viza iz humanitarnih razloga trenutačno ne spada u djelokrug prava EU-a. Zajednički pristup legalnoj migraciji u okviru Okvira Unije za preseljenje prilika je za suzbijanje krijumčarenja migranata i odvratanje migranata od odabira nesigurnog i ilegalnog puta u Europu. Međutim, preseljenje ne bi trebalo postati alat za upravljanje migracijama koji bi u takvom pristupu zamijenio humanitarne ciljeve. To vrijedi i za shemu "one-for-one" u okviru sporazuma između EU-a i Turske koji je, iako je smanjio broj neregularnih dolazaka u EU, doveo do nesigurnih i nehumanih uvjeta za izbjeglice zarobljene na grčkim otocima. Mora se izbjegavati prenošenje odgovornosti za zaštitu izvana. U reviziji Direktive o plavoj karti EU-a predložene su važne promjene, uključujući snižavanje platnih pragova, kraće trajanje ugovora o radu, bolje uvjete za spajanje obitelji, olakšanu mobilnost i ukidanje paralelnih nacionalnih programa. Kako bi se povećala mobilnost na tržištu rada EU-a, plava karta bi, međutim, trebala biti pristupačnija i fleksibilnija te bi je trebale primjenjivati sve države članice na transparentan i sličan način, ograničavajući prostor za tumačenje na temelju razloga za odbijanje. Državljanima trećih zemalja koji rade u EU-u trebali bi imati jednak tretman kao građani EU-a u pogledu plaće, radnih uvjeta, socijalnih prava i slobode kretanja unutar EU-a.

- Integracija

Politike socijalne uključenosti neophodne su za uspješnu integraciju onih koji dolaze u Europu. Treba nastojati osigurati da izbjeglice ne budu diskriminirane kada je u pitanju pružanje socijalne zaštite. Izbjeglice, a posebno djeca migranti, moraju imati pristup obrazovanju i zdravstvenoj skrbi. Pravovremenim mjerama i odgovarajućim financiranjem Europa bi trebala pomoći nacionalnim i lokalnim vlastima u ublažavanju naseljavanja izbjeglica i tražitelja azila. Svaka potpora na razini EU-a trebala bi se provoditi u bliskoj suradnji s nacionalnim, lokalnim i regionalnim vlastima i organizacijama civilnog društva. Trebalo bi razviti europske standarde

za integraciju izbjeglica i tražitelja azila kako bi oni mogli skladno živjeti u društvima domaćinima tijekom razdoblja azila. European Movement International uvjeren je da su gore navedene točke imperativ kako bi se formulirao odlučan odgovor na migracijsku krizu. Poštujući demokratski proces kako bi se osigurala široka potpora europskoj politici o migracijama i imajući na umu međunarodne konvencije o izbjegličkom pravu, nacionalni čelnici i europske institucije trebali bi preuzeti odgovornost za živote i dobrobit izbjeglica i tražitelja azila koji pristižu u Europu.

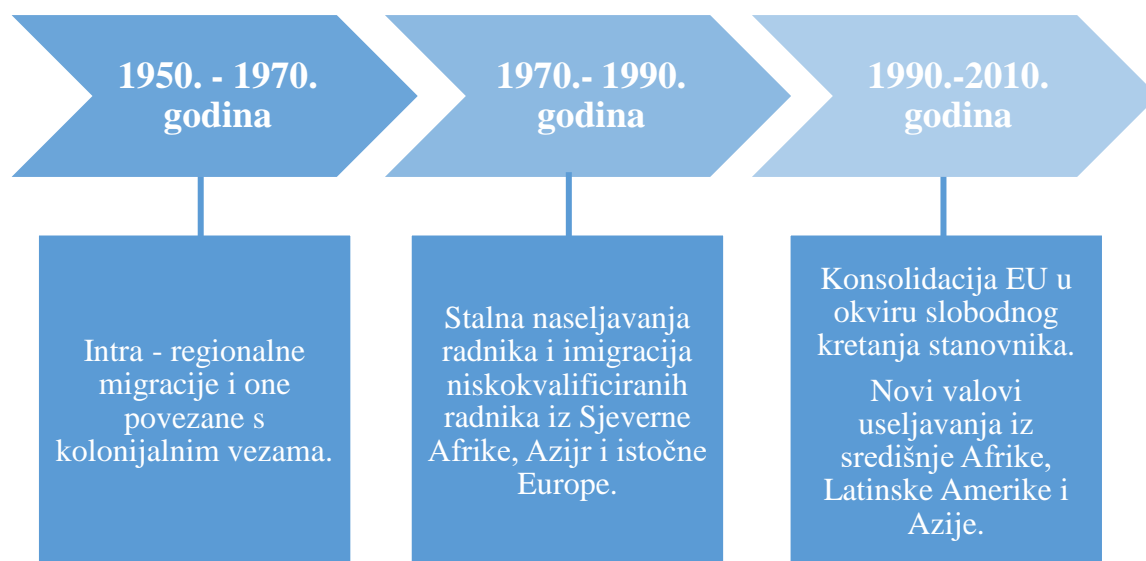
Europi je nužno stoga poštivati doneseni dugoročni pristup da bi mogla učinkovito pristupiti organizaciji migracija i reducirati njihove negativne učinke, a sve kako bi migracije donosile veću dobrobit samim migrantima kao i zemljama primateljicama. Mnogim su zemljama migranti izrazito potrebni, dok su s druge strane i te zemlje potrebne migranti. Ovdje se stoga radi o uzajamnoj koristi, odnosno potrebi zbog čega je navedeni dugoročan pristup migracijama od strane EU iznimno bitan te ga je nužno slijediti kako bi se migracije odvijale u pozitivnom smjeru.

3.2. Povijesni tijek migracija u Europi

Na migraciju u EU utječe kombinacija ekonomskih, ekoloških, političkih i društvenih čimbenika ili u zemlji podrijetla migranta (push faktori) ili u zemlji odredišta (pull faktori). Povijesno gledano, smatra se da su relativni ekonomski prosperiteti i politička stabilnost EU-a imali značajan utjecaj na imigrante. U zemljama odredišta međunarodna migracija može se koristiti kao alat za rješavanje specifičnih nedostataka na tržištu rada. Međutim, sama migracija gotovo sigurno neće preokrenuti tekući trend starenja stanovništva koji se javlja u mnogim dijelovima EU-a.

Europa je od davnina bila raskrižje ljudske mobilnosti. Kroz povijest je regija bila središnji dio globalnih migracijskih sustava koje su njezine države pomogle uspostaviti i oblikovati, uglavnom kroz merkantilističke i kolonijalne ekspanzije. Europa je također odigrala ključnu ulogu u razvoju skupa pravila i normi koji reguliraju ljudsku mobilnost u regiji. Do kraja Drugoga svjetskog rata većina migracija bila je unutar i izvan Europe. Točnije, u 19. i prvoj polovici 20. stoljeća, Europa je bila kontinent neto emigracije, s masivnim odljevima, posebno duž transatlantskog puta, migracijskog kanala koji se uspostavio u kontekstu kolonijalne ekspanzije prethodnih stoljeća i trgovine robljem.

Slika 8. Vremenska lentu EU migracija

Izvor: izrada autorice prema podacima Migration data portal, 2022 dostupno na <https://www.migrationdataportal.org/regional-data-overview/europe> (pristupljeno 21.05.2022.)

Od sredine 20. stoljeća Europa je stalno postajala regija neto imigracije, s glavnim obilježjima uzastopnih imigracijskih valova: 1950.-1970., 1970.-1990. i 1990.-2010. godine.

Od 1950. do 1970. godina unutar-regionalna kretanja izbjeglica i prognanika bili su posljedica Drugog svjetskog rata, dok su intra-regionalne migracije, one s tokovima iz južne Europe i Irske u glavna industrijska središta zapadne i srednje Europe, često bile pod režimom bilateralnih sporazuma. Jednako tako u navedenom razdoblju, prisutna je bila i imigracija te obrnuta migracija povezana s kolonijalnim vezama, s jedne strane uključuje uglavnom sjevernu i središnju Afriku, južnu i jugoistočnu Aziju te s druge strane Belgiju, Francusku, Nizozemsku i Ujedinjeno Kraljevstvo. Kao i imigracija po gastarbajterskim programima iz sjeverne Afrike i Turske koje se provodile u najvećem broju Austrija, Njemačka te Švicarska.

U razdoblju 1970. – 1990. godina bilježi se završetak programa gastarbajtera koji je rezultirao stalnim naseljavanjem radnika imigranata što je potom dovelo do ponovnog spajanja obitelji, posebice iz sjeverne Afrike i Turske. Dolazi i do imigracije niskokvalificiranih radnika iz sjeverne Afrike, Azije te istočne Europe uslijed potražnje za uslužnim i domaćim sektorima. Te dolazi do situacije da tražitelji azila iz istočne Europe traže utočište u zapadnoj Europi.

Od 1990. do 2010. godina prisutna je konsolidacija te proširenje EU-ovog režima slobodnog kretanja koje je olakšalo mobilnost visoko i nisko kvalificiranih radnika te stvorilo protok iz srednje i istočne Europe u zapadnu i južnu Europu. Bilježe se novi valovi useljavanja

južne Europe od strane sjeverne i središnje Afrike. Latinske Amerike te Azije. Geopolitički nemiri na Bliskom istoku te sjevernoj Africi potaknuli su porast broja dolazaka tražitelja azila (koji pokušavaju doći do sjevernoeuropskih odredišta) u južnoj Europi.

Slika 9. Aktualni trendovi migracijskih tokova u Europi

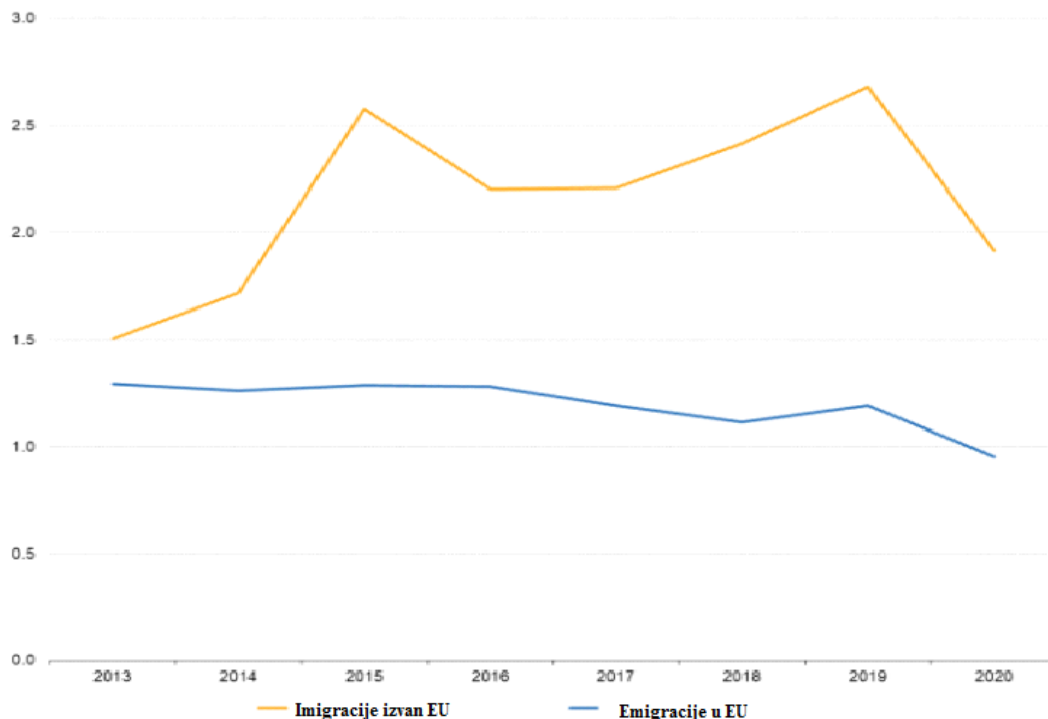
Izvor: Izrada autorice prema podacima Migration data portal, 2022 dostupno na <https://www.migrationdataportal.org/regional-data-overview/europe> (pristupljeno 21.05.2022.)

Gledajući na globalnoj razini, tako i u Europi većina migracija se dešava unutar kontinenta te su u smislu podrijetla migranata, migracije danas postale mnogo raznolikije. Jednako tako bilježi se i porast broja izbjeglica u cijelom svijetu. Većina izbjeglica traži takozvanu „sigurnu luku“ u susjednim zemljama. Od 2015. godine Europa se suočila sa takozvanom "krizom izbjeglica i migranata", kao i sve većim brojem tražitelja azila. Krajem 2018. godine u državama članicama EU udomljeno je ukupno 2,4 milijuna izbjeglica i ljudi u situacijama sličnim izbjeglicama, te je 860.000 tražitelja azila. S druge strane za više od 160.000 migranata za koje se utvrdi da su neregularno prisutni u EU godišnje se vraćaju u svoje zemlje podrijetla, što zbog prisilnog ili dobrovoljnog povratka, dok se mnogi dobrovoljno vraćaju kada se njihove životne okolnosti promjene, poput završetka studija te zaposlenja. Jednako tako prisutno je natjecanje za talente na globalnoj razini te u tom kontekstu Europa radi na brojnim inicijativama za privlačenje visoko kvalificiranih migranata. U Europi je velika pozornost usmjerena na pojačanje važnosti migracije kao političke i društvene brige.

Ukupno 3,3 milijuna ljudi uselilo je u jednu od država članica EU-a tijekom 2020., dok je 2,2 milijuna emigranata navodno napustilo državu članicu EU-a (Eurostat, 2022.). Međutim,

ove ukupne brojke ne predstavljaju migracijske tokove u/iz EU kao cjeline, budući da uključuju i tokove između različitih država članica EU što je vidljivo na slici u nastavku.

Slika 10. Useljenici izvan EU i iseljenici izvan EU, EU, 2013. – 2020. godine (mil)

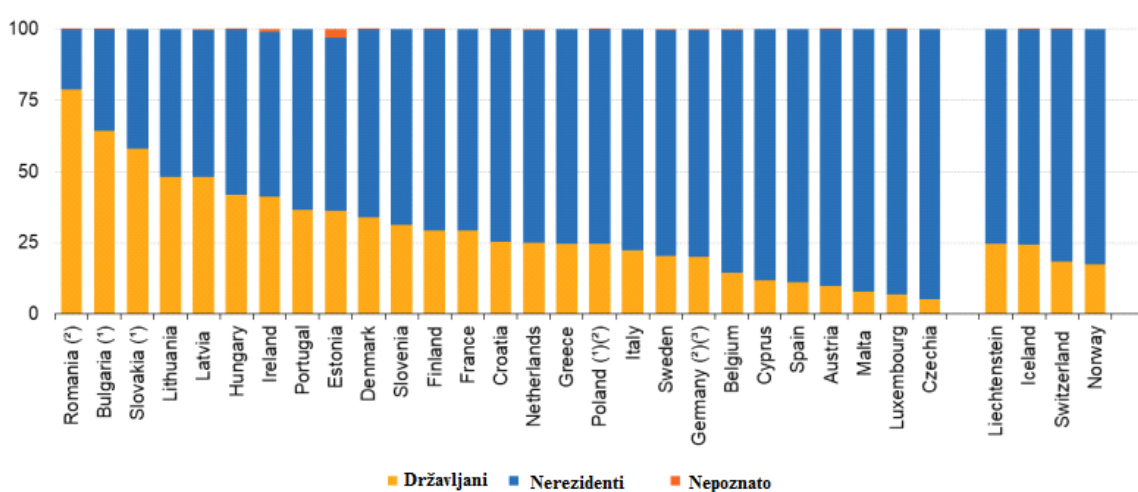
Izvor: 20. Eurostat (2022): Immigrants from outside EU, dostupno na [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Fig01_Immigrants_from_outside_EU_and_emigrants_to_outside_EU,_EU,_2013%E2%80%932020_\(million\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Fig01_Immigrants_from_outside_EU_and_emigrants_to_outside_EU,_EU,_2013%E2%80%932020_(million).png) (pristupljeno 21.05.2022.)

Procjenjuje se da je u 2020. bilo 1,9 milijuna imigranata u EU iz zemalja koje nisu članice EU-a, a oko 956 tisuća ljudi emigriralo je iz EU-a u zemlje izvan EU-a. Osim toga, 1,2 milijuna ljudi koji su prethodno boravili u jednoj članici EU-a država migrirali su u drugu državu članicu (Eurostat, 2022.). Za usporedbu, u 2019. bilo je 2,7 milijuna imigranata u EU iz zemalja koje nisu članice EU-a, a oko 1,2 milijuna ljudi emigriralo je iz EU-a u zemlju izvan EU-a; osim toga, 1,4 milijuna ljudi koji su prethodno boravili u jednoj državi članici EU-a migriralo je u drugu državu članicu 2019. (Eurostat, 2022.).

Njemačka je prijavila najveći ukupan broj imigranata (728.600) u 2020., a slijede Španjolska (467.900), Francuska (283.200) i Italija (247.500) (Eurostat, 2022.). Njemačka je također prijavila najveći broj iseljenika u 2020. godini (448.100), a slijede Španjolska

(248.600), Rumunjska (186.800) i Poljska (161.700) (Eurostat, 2022.). Ukupno 24 države članice EU-a prijavile su više useljavanja nego iseljavanja u 2020. godini, no u Hrvatskoj, Latviji i Rumunjskoj broj iseljenika je bio veći od broja imigranata. U usporedbi s 2019., gotovo sve države članice s izuzetkom Finske, Litve i Slovenije zabilježile su pad ukupnog broja imigranata u 2020.: najveći pad u apsolutnom iznosu zabilježen je u Španjolskoj (-282.600 u 2020. godini u odnosu na 2019.godinu, -38 %), Njemačka (-157 700, -18 %) i Francuska (-102 400, -27 %). Relativno gledano, Malta je zabilježila najveći pad, -51 % imigranata između 2019. i 2020. (Eurostat, 2022.).

Slika 11. Distribucija imigranata prema državljanstvu, 2020. (% svih imigranata)

Izvor: Eurostat (2022): Distribution of immigrants by citizenship, dostupno na [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Fig03_Distribution_of_immigrants_by_citizenship,_2020_\(%25_of_all_immigrants\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Fig03_Distribution_of_immigrants_by_citizenship,_2020_(%25_of_all_immigrants).png) (pristupljeno 22.05.2022.)

U 2020. godini relativni udio nacionalnih imigranata (useljnika s državljanstvom države članice EU-a u koju su migrirali) u ukupnom broju imigranata bio je najveći u Rumunjskoj (78,7 % svih imigranata), Bugarskoj (64,3 %) i Slovačkoj (58,2 %) (Eurostat, 2022.). To su bile jedine države članice EU-a u kojima je nacionalna imigracija činila više od polovice ukupnog broja imigranata. Nasuprot tome, u Češkoj je nacionalna imigracija predstavljala 5,2 % njihove ukupne imigracije 2020. godine.

Informacije o državljanstvu često su korištene za proučavanje imigranata sa stranim podrijetlom. Međutim, budući da se državljanstvo može promijeniti tijekom života osobe, također je korisno analizirati podatke prema zemlji rođenja. Relativni udio domorodaca u

ukupnom broju imigranata najveći je u Bugarskoj (60,8 % svih imigranata), a slijede Rumunjska (57,1 %) i Litva (43,6 %) (Eurostat, 2022.). Nasuprot tome, Luksemburg i Španjolska izvijestili su o relativno niskom udjelu domorodaca, manje od 6 % ukupne imigracije 2020. godine.

Broj ljudi koji borave u državi članici EU-a s državljanstvom zemlje nečlanice na dan 1. siječnja 2021. iznosio je 23,7 milijuna, što predstavlja 5,3 % stanovništva EU-a (Eurostat, 2022.). Osim toga, 1. siječnja 2021. u jednoj od država članica EU živjelo je 13,7 milijuna osoba s državljanstvom druge države članice EU-a.

U apsolutnom iznosu, najveći broj nedržavljana koji su živjeli u državama članicama EU 1. siječnja 2021. pronađeno je u Njemačkoj (10,6 milijuna osoba), Španjolskoj (5,4 milijuna), Francuskoj i Italiji (obje 5,2 milijuna). Nedržavljeni u ove četiri države članice zajedno su predstavljali 70,3 % ukupnog broja nedržavljana koji žive u svim državama članicama EU, dok su iste četiri države članice imale 57,6 % udjela u stanovništvu EU-a.

Građani država članica EU-a imaju slobodu putovanja i slobodu kretanja unutar unutarnjih granica EU-a. Migracijska politika unutar EU-a u odnosu na građane zemalja nečlanica sve se više bavi privlačenjem određenog profila migranata, često u pokušaju ublažavanja nedostatka specifičnih vještina. Odabir se može provesti na temelju znanja jezika, radnog iskustva, obrazovanja i dobi. Alternativno, poslodavci mogu izvršiti odabir tako da migranti već po dolasku imaju posao.

Osim politike poticanja zapošljavanja radne snage, imigracijska politika često je usmjerena na dva područja: sprječavanje neovlaštene migracije i ilegalno zapošljavanje migranata kojima nije dopušten rad, kao i promicanje integracije imigranata u društvo. Mobilizirana su značajna sredstva za borbu protiv krijumčarenja ljudi i mreža trgovine ljudima u EU.

Unutar Europske komisije, Opća uprava za migracije i unutarnje poslove odgovorna je za europsku migracijsku politiku. Godine 2005. Europska komisija ponovno je pokrenula raspravu o potrebi za zajedničkim skupom pravila za prihvata ekonomskih migranata sa Zelenom knjigom o pristupu EU-a upravljanju ekonomskim migracijama (COM(2004) 811 final) što je dovelo do usvajanja plan politike o legalnoj migraciji (COM(2005) 669 final) krajem 2005. godine (Eurostat, 2022.).

U srpnju 2006. Europska komisija usvojila je Komunikaciju o političkim prioritetima u borbi protiv ilegalne imigracije državljana trećih zemalja (COM(2006) 402 final), koji ima za cilj uspostaviti ravnotežu između sigurnosti i osnovnih prava pojedinca tijekom svih faza procesa ilegalne imigracije. U rujnu 2007. Europska komisija predstavila je svoje treće godišnje izvješće o migracijama i integraciji (COM(2007) 512 final) (Eurostat, 2022.). Komunikacija Europske komisije usvojena u listopadu 2008. godine naglašava važnost jačanja globalnog pristupa migraciji: povećanje koordinacije, koherentnosti i sinergije (COM(2008) 611 final) kao aspekta vanjske i razvojne politike. Stockholmski program, koji su usvojili čelnici država i vlada EU-a u prosincu 2009., postavio je okvir i niz načela za tekući razvoj europskih politika o pravosuđu i unutarnjim poslovima za razdoblje od 2010. do 2014.; pitanja vezana uz migracije središnji su dio ovog programa. Kako bi se postigle dogovorene promjene, Europska komisija je 2010. godine donijela akcijski plan za provedbu Stockholmskog programa – pružanje područja slobode, sigurnosti i pravde za europske građane (COM(2010) 171 final).

3.3. Pregled dosadašnjih istraživanja – tablični prikaz članaka

Migracije nisu nova pojava u svijetu, dešavale su se u prošlosti, dešavaju se u sadašnjosti te se u budućnosti predviđa njihovo povećanje uslijed novonastalih čimbenika. Oduvijek su bile predmetom promatranja te istraživanja zbog svoje specifičnosti i različitih utjecaja nastanka. U nastavku će se dati pregled dosadašnjih istraživanja u kontekstu obrađene literature kroz sažet prikaz najvažnijih knjiga i članaka.

Tablica 2. Analiza relevantne literature

Autor (godina)	Vrsta istraživanja	Metode	Mjesto istraživanja, Uzorak	Cilj istraživanja	Prijedlozi za daljnja istraživanja
1. Artal – Tur, A. et. al. (2014): The Socio-Economic Impact of Migration Flows, Springer, USA.	Kvalitativno	Semantička mrežna analiza i analiza sadržaja	SAD, uzorak = stanovništvo SAD - a tijekom migracija te povijesna migracijska kretanja	Cilj je prikaza ovog istraživanja dati teorijski pregled socio – ekonomskih utjecaja na migracijske tokove s naglaskom na aplikativna istraživanja migracijskih tokova u SAD – u i povijesti	Djelo predstavlja teorijske temelje o migracijskim kretanjima s naglaskom na migracije ekonomske problematike koje predstavljaju poticaj za komparaciju budućih istraživanja sa nalazima u ovome djelu.

Autor (godina)	Vrsta istraživanja	Metode	Mjesto istraživanja, Uzorak	Cilj istraživanja	Prijedlozi za daljnja istraživanja
				migracijskih kretanja u Europi.	
2. Boeri, T. et. al. (2012): Brain Drain and Brain Gain: The Global Competition to Attract High-Skilled Migrants, Oxford University Press, UK.	Kvantitativno, kvalitativno	Semantička mrežna analiza i analiza sadržaja	Zemlje Europe	Cilj je provedenog istraživanja ukazati na teorijske podloge nastanka i uzroka odljeva mozgova te na kreiranje globalne konkurencije među zemljama koje svojim poticajima privlače visokoškolvane migrante za napredak njihova gospodarstva.	Preporuka je istražiti analizu stanja odljeva mozgova u zemljama Europe da bi se spoznalo koja nudi najbolje opcije za privlačenje visokokvalificiranih migranata.
3. Castles, S., Davidson, A. (2000): Citizenship and Migration, Globalization and Politics of Belonging, Macmillan Press, LTD, London.	Kvalitativno	Semantička analiza sadržaja	Nema uzorka, teorijska razmatranja	Cilj je istraživanja ukazati na provedbu različitih politika zemalja koje pružaju boravak inozemnim migrantima u potrazi za boljim ekonomskim statusom.	U daljnjim istraživanjima preporuka je izvršiti komparativnu analizu politika različitih zemalja koje pružaju boravak inozemnim migrantima u potrazi za boljim ekonomskim statusom da bi se iznašle optimalne smjernice za kreiranje tih učinkovitih politika.
4. Glassman, C. (2009): Brain Drain - The Breakthrough That Will Change Your Life, RTS Publishing, USA.	Kvalitativno	Semantička mrežna analiza i analiza sadržaja	Nema uzorka, teorijska razmatranja	Cilj istraživanja ove studije je procijeniti vrijednost turističkih blogova kao izvora istraživačkih podataka, pomoću kojih se može procijeniti i njihov utjecaj na potencijalni proces donošenja odluka turista.	Knjiga otkriva univerzalne odgovore na pitanja koji su poticaji za iseljavanje iz matične zemlje u potrazi za boljim ekonomskim statusom, s originalnim i revolucionarnim otkrićem koji omogućuju budućim autorima da spoznaju koje varijable potiču ljude da migriraju u potrazi za boljom kvalitetom života.
5. Čačić - Kumpes, J., Gregurović, S., Kumpes, J. (2012): Migracija, integracija i	Kvantitativno – deskriptivna statistika, kvalitativno – semantička analiza sadržaja	Kvantitativno – deskriptivna statistika, kvalitativno –	Hrvatska, N = 1300, stavovi punoljetnih građana Hrvatske prema	Cilj studije bio je istražiti kako će se strani radnici integrirati u hrvatsko društvo te kako će promijeniti	Ako se prihvati shvaćanje integracije imigranata kao dvosmjernoga procesa u kojem postoji obostrana otvorenost prema promjenama,

Autor (godina)	Vrsta istraživanja	Metode	Mjesto istraživanja , Uzorak	Cilj istraživanja	Prijedlozi za daljnja istraživanja
stavovi prema imigrantima u Hrvatskoj, Revija za sociologiju, Vol. 42, No. 3, str. 305 - 336.		semantička analiza sadržaja	stranim radnicima	migracijski obrazac Hrvatske.	pokazani rezultati istraživanja govore da za to neće biti dovoljna institucionalna i normativna pripremljenost za dolazak stranih radnika, nego i temeljito društveno djelovanje usmjereno na povećanje osjetljivosti domaćega stanovništva za sudjelovanje u tome procesu.
6. Dodani, S. (2005): Brain drain from developing countries: how can brain drain be converted into wisdom gain?, Journal of Royal Society of Medicine, Vol. 98, No. 11, str. 487 – 491	Kvalitativno i kvantitativno	Semantička analiza sadržaja, kvalitativno – deskriptivna statistika	Svjetske zemlje i migracijski tokovi od 1998 - 2004	Ovaj članak nastoji postaviti pitanja, identificirati ključne probleme i ponuditi rješenja koja bi omogućila imigrantskim zdravstvenim stručnjacima da podijele svoje znanje, vještine i inovativne kapacitete i na taj način pospješuju gospodarski razvoj svojih zemalja.	Preporuka je istražiti koliko inozemni stručnjaci imaju potencijala prenijeti stečeno znanje u domicilnoj zemlji prilikom zapošljavanja kada emigriraju. Strani stručnjaci mogli bi se upotrijebiti za razvoj inovativnih mogućnosti diplomskog obrazovanja kod kuće i tehnologija koja će se prenijeti u područja nacionalnih prioriteta za istraživanje i razvoj.
7. Ioannidis J. (2004): Global estimates of high-level brain drain and deficit. FASEB Journal, No. 18, str. 936 – 945	Kvantitativno	Multivarijatna analiza	Analizirani su podaci o 1523 najcitriranija znanstvenika za razdoblje 1981.-1999. Sveukupno, 31,9% ovih znanstvenika nije boravilo u zemlji u kojoj su rođeni (raspon 18,1-54,6% u 21 različitom znanstvenom polju).	Odljev mozгова, međunarodna migracija znanstvenika u potrazi za boljim prilikama, već je dugotrajna briga, ali kvantitativna mjerenja su neuobičajena i ograničena na određene zemlje ili discipline. Moramo razumjeti odljev mozгова na globalnoj razini i procijeniti u kojoj mjeri znanstvenici rođeni u zemljama s niskim mogućnostima nikada	Procjenjuje se da se oko 94% očekivanih vrhunskih znanstvenika diljem svijeta nije uspjelo ekonomski kompenzirati zbog raznih nepovoljnih uvjeta. Znanstveni nedostatak vjerojatno će samo pomoći u održavanju ovih nepovoljnih uvjeta. Preporuka je stoga istražiti koji bi točno ti nepovoljni uvjeti bili i iznaći smjernice za njihovu redukciju.

Autor (godina)	Vrsta istraživanja	Metode	Mjesto istraživanja, Uzorak	Cilj istraživanja	Prijedlozi za daljnja istraživanja
				ne ostvaruju svoj potencijal.	
8. Kostanjevečki, T. (2002): Odljev mozгова. Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole, dostupno na http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/3.4.html , pristupljeno 25.02.2022.	Kvalitativno	Semantička analiza sadržaja	Nema uzorka, dat je pregled istraživanja o namjerama odlaska hrvatskih znanstvenika u inozemstvo	Cilj rada bio je prikupiti pregled dosada provedenih istraživanja o odlasku hrvatskih znanstvenika u inozemstvo na rad da bi se dobili uvidi glavnih razloga odlaska.	Nužno je omogućiti studentima da koriste stečena znanja i napreduju sukladno zalaganju i trudu koji ulažu u znanost. Također bi trebalo osigurati adekvatne uvjete za istraživački rad kao i podršku države u tom pogledu. Svakako je važno da mlađi intelektualci imaju osiguranu egzistenciju i priznati status te da svoje životne vrijednosti mogu ostvariti u vlastitoj zemlji. Pod takvim (i drugim sličnim) okolnostima smanjila bi se želja (i potreba) mladih stručnjaka za odlaskom. Time bi potencijal koji oni predstavljaju bio temelj napretka naše a ne neke druge zemlje.
9. Kupfer L. Et. al. (2004): Strategies to discourage brain drain., Bull World Health Organ, No. 82, str. 616–629	Kvantitativno	Multivarijatna analiza	N = 127, uzorak čine znanstvenici iz zemalja u razvoju koji su pohađali International Training and Research Program	Izgradnja stručnosti u zdravstvenim istraživanjima u zemljama u razvoju često zahtijeva da osoblje prođe obuku izvan nacionalnih granica. Za agencije za financiranje istraživanja koje sponzoriraju ovu vrstu obuke, glavni je cilj osigurati da se pripravnici vrate u svoju zemlju podrijetla: postizanje ovog cilja zahtijeva korištenje proaktivnih strategija.	Istražiti koje su strategije relevantne za privlačenje znanstvenika natrag kući nakon edukacije – da ne ostanu zaposleni u zemlju u koju su otišli.
10. Penava, M. (2011): Utjecaj migracija na	Kvantitativno	Multivarijatna cross –	32 europske zemlje u razdoblju od	Glavni je cilj ustanoviti na koji način porast broja imigranata utječe na	Budući da su imigranti mobilniji i efikasniji u iskorištavanju prilika na tržištu rada, imaju

Autor (godina)	Vrsta istraživanja	Metode	Mjesto istraživanja , Uzorak	Cilj istraživanja	Prijedlozi za daljnja istraživanja
europsko tržište rada, Ekonomska misao i praksa, god. XX, br. 2, Zagreb., str. 335 – 362		section analiza	1998. do 2008. godine	glavne ishode tržišta rada, poput razine i stopa zaposlenosti i nezaposlenosti, stope participacije radne snage te godišnje zarade.	veći potencijal da nadoknade neusklađenost ponude i potražnje te na taj način pozitivno utječu na trenutno tržište rada. U tom se kontekstu predlaže donošenje zajedničke migracijske politike koja bi bila pomno planirana, čime bi se dovelo do pomlađivanja i ekonomskog rasta Europe.
11. Stankovic, M, et al. (2013): Science and Innovation Policy in Southeast Europe: Brain Drain as Brain Gain, International Journal of Technological Learning, Innovation and Development, Vol. 6, No. 3, str. 262-282	Kvalitativno	Semantička analiza držaja	Obrada znanstvenih članaka na predmetnu temu	Ovaj rad daje pregled glavnih teorija koje podupiru odljev mozga i cirkulaciju mozga u zemljama u razvoju. Također pruža analitički pregled trendova odljeva mozga u jugoistočnoj Europi, s naglaskom na Makedoniju, lidera u odljevu mozga u regiji.	Rad predlaže mehanizme javne politike za intelektualnu mobilizaciju visokoobrazovane dijaspore jugoistočne Europe predviđajući stvaranje mreže cirkulacije mozga koja će poticati redoviti niz interakcija, suradnje, zajedničkih prijedloga za dodjelu bespovratnih sredstava, zajedničkih istraživačkih projekata, koautorstva, razmjena posjetitelja, zajednička ulaganja i slično, između visokoobrazovane dijaspore i njihovih kolega u zemljama podrijetla
12. Young, J. (2021): Bran drain, dostupno na https://www.investopedia.com/terms/b/brain_drain.asp	Kvalitativno	Semantička analiza držaja	Nema uzorka	Prikazati teorijske odrednice odljeva mozga, kao i njegove geografske, organizacijske i sektorske uzroke	Orijentirati se na determinaciju primjera zašto u relativno razvijenim zemljama se događa odljev mozga.
13. Zlatković Winter, J. (2004): Suvremena migracijska	Kvalitativno	Semantička analiza držaja	Nema uzorka	Cilj rada jest prikazati povijesni pregled migracija u Europi da bi se shvatio kompleksan proces koji je doveo	Istražiti utjecaje novih migracijskih manjina na razvoj budućih politika zapadnoeuropskih

Autor (godina)	Vrsta istraživanja	Metode	Mjesto istraživanja, Uzorak	Cilj istraživanja	Prijedlozi za daljnja istraživanja
kretanja u Europi, Migracijske i etničke teme, Vol. 20., No. 2 – 3, str. 161 – 170				do formiranja zajednica i pojave novih etničkih manjina te migracijskom politikom zapadnoeuropskih zemalja kao odgovorom na rastuće probleme.	zemalja po pitanju migracija.
14. Docquier, F. (2012): Globalization, Brain Drain, and Development, JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE VOL. 50, NO. 3, SEPTEMBER 2012 (pp. 681-730)	Kvalitativno	Semantička analizaadržaja	Nema uzorka	Ovaj rad daje pregled četiri desetljeća ekonomskog istraživanja o odlivu mozgova, s naglaskom na nedavne doprinose i razvojna pitanja	Istražiti kakvi su povijesni doprinosi odljeva mozgova na sadašnja razvojna pitanja tržišta rada.
15. Docquier, F. (2007): Brain Drain in Developing Countries, The World Bank Economic Review, Volume 21, Issue 2, 2007, Pages 193–218,	Kvantitativno	Regresijska analiza	Izvorni skup podataka o međunarodnoj migraciji prema obrazovnom postignuću za 1990. i 2000. koristi se za analizu determinanti odljeva mozgova iz zemalja u razvoju.	Cilj je istražiti utjecaj odljeva mozgova na stupanj otvorenosti zemlje pošiljatelja i jaza u obrazovanju zemlje iz koje se odljev dogodio i zemlje u koju su migranti došli.	Zanimljivo je da se odljev mozgova obično povećava s političkom nestabilnošću, a smanjuje se s inozemnim ljudskim kapitalom. Potrebno je istražiti razloge ovih korelacijskih veza.

Izvor: Izrada autorice

U budućnosti se očekuje povećanje broja migranata, od prisilnih do dobrovoljnih migracija. Ipak usprkos velikom broju ilegalnih migracija, veliki naglasak je stavljen i na radno sposobno stanovništvo koje se počelo u sve većem broju seliti iz domicilne zemlje u zemlje u

kojima im se pruža bolja budućnosti. Posebno se ovdje ističe visokokvalificirana radna snaga koja odlaskom iz domicilne zemlje, indirektno istoj zadaje gubitke, što zbog troškova školovanja, što zbog odlaska kvalitetnog radnog kadra koji je svojim znanjem i sposobnostima mogao doprinijeti razvitku same zemlje, gospodarstva. S druge strane odljev mozgova se u većini slučajeva smatra povoljnim za zemlju koja prima takve migrante, posebice ako je u toj zemlji zabilježen manjak radne snage iz pojedinog područja koje mogu nadomjestiti migranti upravo svojim dolaskom, odnosno znanjem i radom. Dok je razlog odlaska obrazovanog stanovništva u većini slučajeva povezan s nepovoljnom gospodarskom situacijom u njihovoj domicilnoj zemlji, gdje je naglasak stavljen na samo tržište rada.

Provedenim istraživanjima i pregledom literature utvrđeno je da je evidentan razvidan broj relevantnih i recentnih izvora o problematici migracija u EU. Odabrani autori su vrlo precizno obradili predmetnu problematiku te su dali sistematične zaključke koji su bili od velike koristi za izradu ovoga rada.

3.5. Perspektive migracijskih tokova u budućnosti Europe

Europa treba izgraditi prikladnu politiku i platformu za ulaganje kako bi preokrenula migraciju u imovinu, odnosno svoju dobrobit kao i dobrobit migranata. Sve to zahtjeva odgovarajući politički odgovor. Europa bi trebala ojačati svoje spašavanje, humanitarnu pomoć i integracijski kapacitet migranata. Migrantima bi troškovi neintegracije mogli biti značajni, što bi se u konačnici ponajviše odrazilo i na Europu te njezine građane. Razvijanje zajedničke strategije o migraciji radne snage (nakon prvih koraka Agende EU za migracije), o modalitetima pristupa i o mobilnosti unutar EU može se podržati tržište rada i prilagoditi povećanje potencijala dugoročnog rasta (EIB, 2016.). U tom kontekstu, uklanjanje barijera zapošljavanja, gospodarska inicijativa i kretanje migranata ima ekonomski smisao.

Europi su potrebni migranti zbog sve učestalijih iseljavanja iz različitih zemalja u EU prema zapadu Europe, odnosno u razvijene europske zemlje. Tako druge države članice ostaju bez svoga izvornog stanovništva, ali i javljaju se manjkavosti na tržištu rada. Stoga je dolazak migranata u Europu svakako prihvatljiv i poželjan jer migranti svojim dolaskom uvelike nadoknađuju izgublenu radnu snagu. Osim što je tržište rada u pojedinim zemljama EU pati zbog odlaska visokoobrazovanog stanovništva, nizak natalitet koji je prisutan u nekim državama EU predstavlja novi izazov za Europu, dok se u budućnosti predviđa da će se ukupan

broj radno sposobnog stanovništva (u dobi između 15 i 64 godine života) sve više smanjivati. Ovakva negativna predviđanja pokazuju kako će Europa u budućnosti u još većoj mjeri biti ovisna o migrantima nego što je danas.

Iz srednjoročne do dugoročne perspektive, politika EU morat će se pozabaviti pitanjem kako upravljati migracijskim tokovima s ciljem dugoročnog rješavanja europskog problema rasta stanovnika (prenapučenosti) uslijed sve većeg broja dolazaka migranata. Ključni elementi politike koji se trebaju odrediti su kvalifikacija i kvantifikacija 'optimalnog' migracijskog tijeka, kao i mehanika i princip upravljanja njime (EIB, 2016.). Nedavne mjere za zadržavanje studenata i istraživača mogu se kombinirati s proširenjem legalnih puteva za ljude koji traže posao. U mnogim od ovih pravnih aspekata ne postoji konkretan pristup – zakonodavstvo jer se ono razlikuje od države do države članice. Konačno, kako bi se moglo učinkovito nadoknaditi ograničenu mobilnost radnika unutar EU, poboljšanje mobilnosti unutar EU čini se potrebnim za sheme državljana trećih zemalja. Stambena situacija je još jedno ključno područje zabrinutosti: nedostatak pristupačnog stanovanja moglo bi stvoriti prepreke za unutarnju mobilnost i spriječiti migrante da se presele u područja u kojima je potražnja za radnom snagom visoka (Yeoh et. al., 2016.). Ispravno je očekivati da će migracijski tokovi u EU ostati jaki u predvidljivoj budućnosti. Pokretačke snage iza tih tokova kao što su demografski pritisci i razina siromaštva u Africi i na Bliskom istoku, zajedno s ljudskim i prirodnim katastrofama u tim regijama imaju malu vjerojatnost da će uskoro nestati. Iz tog razloga EU će sigurno imati koristi od migracija.

Ekonomski troškovi migracije vjerojatno će biti mali ili čak prevagnuti prednostima. Posebno je aktualno pitanje migracijskih tokova na radnim mjestima i plaće jer se Europa suočava sa sporim oporavkom i znatnom nezaposlenosti, osobito među mladima. Međutim, u ovoj fazi oporavka EU pojavio se izvanredan paradoks. Visoke stope nezaposlenosti idu "ruku pod ruku" s ozbiljnim nedostatkom radne snage – posebno u vezi s nedostatkom vještina i neusklađenosti – u nekoliko regija, sektora, zanimanja i država članica (EIB, 2016.). Migracija može igrati ulogu u smanjenju ovih nedostataka i time djelomično nadoknaditi nedovoljnu mobilnost unutar EU. Ovaj razvoj bi bio u skladu s nedavnim analizama pokazujući da migracija obično ima ograničen ukupni utjecaj na stope nezaposlenosti i plaće. Međutim, utjecaj nije jednako rasprostranjen: veći se utjecaj opaža na već postojeće imigrante, mlađe i manje kvalificirane radnike. Tokovi migranata mogu imati i fiskalnu dimenziju. Posebno u slučaju trenutne izbjegličke krize, koja se odvija u pozadini značajnih gospodarskih poteškoća diljem EU.

Troškovi neintegracije su visoki, a mogli bi ga platiti najslabiji. Bez učinkovite integracije migranata, BDP po broju stanovnika bi se zapravo mogao smanjiti u sljedećih nekoliko godina, a stopa nezaposlenosti mogla bi porasti. Europa je pokušala prikupiti financijska sredstva kako bi odgovorila na veliki priljev, ali široko rasprostranjena proračunska ograničenja, ograničavaju brzu mobilizaciju sredstava (Yeoh et. al, 2018.). Izvješće Europske komisije o izbjegličkoj krizi pokazalo je da mjere odobrene na razini EU iznose samo 583 milijuna eura, s značajnim manjkom u doprinosima za humanitarnu pomoć (58 milijuna eura), Syria Trust Fond (nedostatak od 440 milijuna eura) i Africa Trust Fund (manjak od 1,7 milijardi eura) (EIB, 2016.). Glavni doprinosioc ostaje proračun EU, s dodjelom od 10,1 milijarde eura u 2015. i 2016., za projekte unutar i izvan EU. Nedavne mjere poduzete za posebno razmatranje iznimnih troškovi vezane za izbjeglice prema Paktu o stabilnosti i rastu trebali bi olakšati mobilizaciju dodatnih nacionalnih resursa, iako se čini da je nedostatak u financiranju težak most za sve države članice. Ako se njima pravilno upravlja, migracije predstavljaju ekonomsku priliku za Europu na duge staze, Europa se suočava s problemom starenja. Dugoročno će to utjecati na potencijal Europe kao globalnog igrača, a prema trenutnim demografskim projekcijama to će utjecati na sve europske zemlje. Postoje značajni dokazi koji upućuju na to da bi Europa mogla povećati svoju konkurentnost boljim korištenjem ljudskog kapitala kako bi se poboljšao njegov potencijal rasta. Također je jasno da bi izazovi rasta za Europu bili bez trajnih migracijskih priljeva i mnogo kompliciraniji. Migracija može pomoći u suprotstavljanju otporu starenja i podržati prijeko potreban rast produktivnosti – ali migracija može pomoći u poboljšanju samo nekim demografskim situacijama u Europi (Yeoh et. al., 2018.).

Složenost migracije i brojni aspekti koje dotiče, čine njezino upravljanje od strane kreatora politike prilično složenim zadatkom. Različiti ciljevi ponekad se sukobljavaju. Težnja za ekonomskom učinkovitošću može biti u sukobu s reakcijom javnosti na nadolazeće izbjeglice; spremnost zemalja primateljica da riješe nedostatak vještina s druge strane čine trošak značajnog odljeva mozgova za zemlje pošiljateljice (Yeoh et. al., 2018.). Kreatori europske politike suočavaju se s dodatnim suštinskim izazovom. Upravljanje migracijama u EU miješa odgovornosti država članica s nekim europskim politikama, dok je područje politike inherentno pod utjecajem ideoloških razlika koje otežavaju postizanje konsenzusa.

Izbjeglička kriza iz 2015. godine istaknula je ozbiljno ograničenje migracijske politike EU i nedostataka koordinacije migrantskih politika. Europska komisija pokrenula je novu EU agendu za migracije u svibnju 2015., a od tada je nekoliko mjera uvedeno radi stabilizacije situacije. Shema premještanja izbjeglica u svim državama članicama tzv. hotspot strategija i

nova obala EU predstavljaju prvo odstupanje od prethodnog nekoordiniranog pristupa (EIB, 2016.). Međutim, još mnogo toga treba učiniti kako bi se olakšala integracija migranata na lokalnom tržištu rada (odnosno smanjenje vremena čekanja za dobivanje radnih dozvola, pristup tečajevima jezika, kao i poboljšanje shema za olakšavanje viznog režima). Ta skupina su ljudi koji se sele u Europu tražeći azil migranata s najnižim stopama zaposlenosti. Migrantima bi koristilo uklanjanje nekih prepreka za zapošljavanje, a posebno ovoj skupini. Smanjenje prepreka za samozapošljavanje, olakšavanje pokretanja poduzeća te pristup financijskim uslugama također bi podržao integraciju.

4. MIGRACIJE I ODLJEVI MOZGOVA U HRVATSKOJ – RAZLOZI I PERSPEKTIVE

U ovom će se poglavlju obraditi problematika i analiza migracija i odljeva mozgova u Hrvatskoj, sa prikazom analize migracijskih tokova u Hrvatskoj, vremenskim tijekom odljeva mozgova u Hrvatskoj i statusom mlade populacije u Hrvatskoj sa razlozima iseljavanja, provedbom komparativne analize odljeva mozgova u Hrvatskoj i odabranim zemljama Europe, dat će se projekcije budućih kretanja odljeva mozgova i potencijali uspjeha i kritički osvrt na provedeno istraživanje.

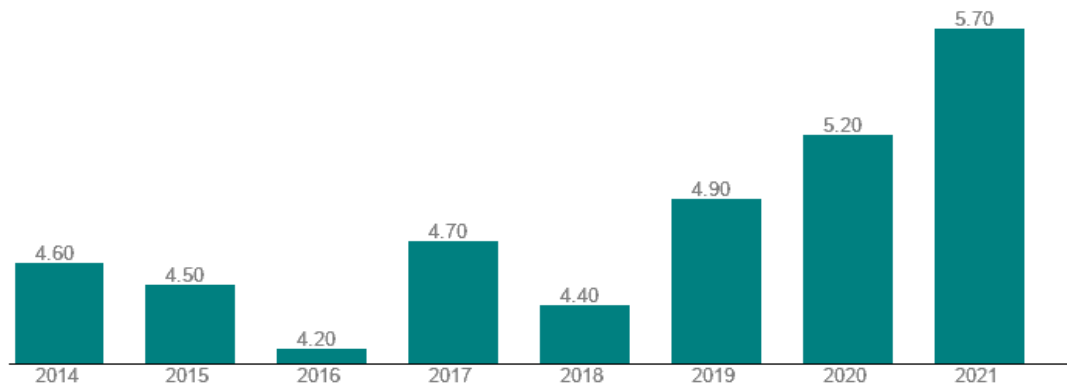
4.1. Analiza migracijskih tokova u Hrvatskoj

Hrvatski odljev mozgova drugi je po veličini nakon malteške demografske krize, jer se bilježi kao drugi najveći odljev mozgova u Europskoj uniji. Cijela regija i zemlje bivše Jugoslavije posljednjeg desetljeća su masovno pogođene odlaskom stanovništva.

Odlazak stanovnika, posebice mladih, iz balkanskih zemalja u ekonomski visokorazvijene zemlje zapadne Europe jedan je od najvećih problema s kojima se posljednjih godina suočavaju sve zemlje užeg okruženja Hrvatske. Odavno je postalo jasno da je riječ o zabrinjavajućem demografskom trendu i da hrvatski odljev mozgova doseže alarmantne dubine.

Prema neslužbenim podacima i procjenama pojedinih hrvatskih i međunarodnih organizacija i udruga, gotovo svaka zemlja na Balkanu godišnje ostane bez stanovnika veličine manjeg grada. U posljednjih šest godina bilježi se stalni porast odlazaka iz Bosne i Hercegovine. Od 2013. godine, točnije otkako Unija za održivi povratak u Bosnu i Hercegovinu uvodi stvarnu evidenciju, do kraja 2013. godine tu je zemlju napustilo više od 200.000 ljudi (Total Croatia News, 2020.). Ovi podaci pokazuju da je od 2011. godine do 2013. godine oko 50.000 osoba emigriralo iz Bosne i Hercegovine i otišlo u inozemstvo. Srbija se suočava sa sličnim demografskim problemom, ako ne i puno težim, iz kojeg je, prema podacima Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS), otišlo oko 654.000 ljudi, većinom u dobi od 15 do 24 godine (Total Croatia News, 2020.).

Grafikon 1. Indeks odljeva mozgova u Hrvatskoj

Izvor: The Global Economy (2022): Human flight brain drain index, dostupno na https://www.theglobaleconomy.com/Croatia/human_flight_brain_drain_index/ (pristupljeno 21.05.2022.)

Grafikon prikazuje kako se indeks bijega ljudi i odljeva mozgova kretao u Hrvatskoj u promatranom razdoblju od 2014. godine do 2021. godine, gdje je najniža vrijednost 0, odnosno odljev mozgova je nizak, a najviša vrijednost 10 koja predstavlja visok indeks. Dok je taj indeks od 2014. godine bio u padu, kada je 2016. godine zabilježen najmanji indeks od 4.20, 2017. je naglo uočen porast od 0.50. Potom je 2018. godine ponovno zabilježen pad, koji se ipak kroz sljedeće tri godine konstantno povećavao gdje je indeks u 2021. godini iznosio 5.70. Ovakav uzlazni trend odljeva mozgova u Hrvatskoj nikako se ne smatra poželjnim te je potrebno u što kraćem periodu donijeti značajnu politiku koja bi zaustavila daljnje iseljenje stanovništva iz zemlje.

Hrvatski odljev mozgova nije nešto novo, ali je postao puno gori unatoč činjenici da se država godinama suočava s problemom egzodusa stanovništva, koji je posebno izražen u manjim sredinama, a posebno je zabrinjavajuće da se Hrvatska bori da zadrži svoje stanovništvo čak i u velikim gradovima. Prema neslužbenim podacima, samo u posljednjih pet godina Hrvatsku je napustilo oko 190.000 ljudi (Total Croatia News, 2020.). Primjer su općine poput Civljana i Ervenika u Šibensko-kninskoj županiji koje su u pet godina izgubile 39,3% ili 37,8% stanovništva, što znači da je svaki treći stanovnik napustio to područje u pet godina. (Total Croatia News, 2020.).

Masovni "odljev mozgova" iz istočne u zapadne članice EU egzistencijalno je pitanje, pola EU suočeno je s gubitkom stanovništva i taj problem potrebno je rješavati na europskoj razini. Hrvatska godišnje gubi grad od 15.000 stanovnika, što svakako nije prihvatljiva opcija

za napredak hrvatske populacije. Zahvaljujući turizmu taj je (Vlada.gov, 2022.) problem manji u Dalmaciji, ali u istočnoj Hrvatskoj, zbog starenja stanovništva i nedostatka novih radnih mjesta, ljudi odlaze graditi svoju budućnost u drugim europskim regijama. Nove zemlje članice moraju nastaviti koristiti europsku pomoć kako bi sustigle razvijanje te smanjenje društvenog jaza. Trebao bi se izraditi katalog javnih politika za demografsku revitalizaciju koje su bile uspješne u zemljama koje su suočene s istim problemima.

Izvještaj Svjetske banke "Migracije i odljev mozgova u Europi i središnjoj Aziji" pokazao je iz prošle godine da je nakon Malte najveća stopa iseljavanja u Europskoj uniji Hrvatska. Iz Hrvatske je tako iselilo 21,9% stanovnika (World Bank, 2019.), odnosno više od njezine ukupne petine.

Iseljenici iz Makedonije su otišli u zemlje zapadne Europe, gdje je zabilježen odlazak od 25% stanovništva, odnosno više od 24.300 ljudi. Tako više od ¼ Makedonaca živi izvan svoje domovine, a budući da ona nije članica EU – a, njezini stanovnici su otišli potražiti bolje životne uvjete na zapad Europe. Eurostat (2022) je zabilježio odlazak više od 35.000 ljudi iz Crne Gore. Stoga se može ukazati na činjenicu da je posljednjeg desetljeća Balkan napustilo više od 200.000 ljudi u potrazi za kvalitetnijim životom, gdje je Hrvatska na sredini ovih migracijskih tokova.

4.2. Vremenski tijek odljeva mozgova u Hrvatskoj

U Hrvatskoj je prema dostupnim podacima nadležnih institucija, primarno DZS – a, razvidno kako mladi ljudi napuštaju Hrvatsku u velikoj mjeri. Tako je čak 50-70% mladih ljudi u 2004. godini željelo napustiti Hrvatsku zbog kvalitetnijeg života i boljih uvjeta rada (Šverko, 2004.). U inozemstvu se školuje između 680 i 9.600 Hrvata i sam proces „odljeva mozgova“ Hrvatsku godišnje košta više milijun dolara. Prema službenim podacima Ministarstva znanosti i tehnologije od 1990. godine do 2000. godine zemlju je napustilo 849 znanstvenika (Adamović i Mežnarić, 2003.). Odlazak iz Hrvatske stoga su najviše obilježili doktori znanosti, gdje ih je otišlo čak 346 (Adamović i Mežnarić, 2003.), a za njima slijede magistri i mladi istraživači.

Činjenica da je oko 50% emigranata RH imalo završeno sekundarno obrazovanje, dok je njih 8% imalo završeni viši stupanj obrazovanja. U Republici Hrvatskoj postoji podatak o velikom broju emigracije visokoobrazovanih liječnika. Naime, u razdoblju od 2013. do 2016.

godine procijenjeno je da je čak 525 liječnika napustilo Hrvatsku (Eurostat, 2022.). Dakle, veliki broj visokoobrazovanih te kvalificiranih radnika odlaze iz naše države te se odlučuje zaposliti u inozemstvu umjesto u RH. Prema izvještaju u 2019. godini od strane HZZ-a prijavljeno je čak 7.755 slobodnih radnih mjesta u području znanstvenih, stručnih i tehničkih djelatnosti.

Prema podacima Eurostata (2022) u inozemnim državama dulje od godinu dana živi više od 350 tisuća radno sposobnih osoba hrvatskog državljanstva koje su u dobi od 20 do 64 godine. Ovakav porazni podatak upućuje da se radi o zaposlenosti koja je značajno viša nego u Hrvatskoj.

Tablica 3. Hrvatski stanovnici u inozemstvu prema stručnoj spremi

GODINA	UKUPNI BROJ	NISKA STRUČNA SPREMA	VISOKA STRUČNA SPREMA
2013.	266.000	74.900	36.600
2014.	276.000	70.800	41.800
2015.	296.800	66.500	47.300
2016.	329.500	79.600	54.600
2017.	348.300	77.900	60.600

Izvor: Prikaz autorice prema: Jutarnji.hr (2018.): Potvrđene najcjelovitije: stigli novi zastrašujući podaci o odljevu mozgova, broj iseljenika s diplomom u četiri godine porastao je za vrtoglavih 66%“ dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/potvrđene-najcjelovitije-slugit-novi-zastrasujuci-podaci-o-odljevu-mozgova-broj-iseljenika-s-diplomom-u-cetiri-godine-porastao-je-za-vrtoglavih-66-7411650> , (pristupljeno 23.05.2022.)

Iz tablice je vidljivo kako se ukupan broj stanovnika RH po stručnoj spremi (niska i visoka stručna sprema) u inozemstvu kontinuirano povećavao u promatranom razdoblju, kao i stanovnici koji imaju visoku stručnu sprema. Broj osoba koje imaju završen fakultet te hrvatsku putovnicu i rade u drugim zemljama EU povećao se od 2013. do 2017. godine sa 36.600 na 60.600 osoba, što je 60,4%.

Visokoobrazovani ispitanici odlaze zbog općeg osjećaja netrpeljivosti u društvu, te nemogućnosti profesionalnog razvoja i nepoticajnog radnog okruženja. Primjećuje se da se razlozi i nisu previše promijenili od razloga ranije (istraženih od strane Promocije Plus i objavljenih od strane HUP-a 2018. godine).

Može se zaključiti da od ranijih istraživanja i dostupnih podataka za 1990.- te godine pa sve do danas dostupnih podataka, negativni trend „odljeva mozgova“ u Hrvatskoj ne jenjava.

Naprotiv, primjećuje se sve teža situacija iz godine u godinu sa sve većom potrebom za pronalaskom rješenja za ovaj problem.

4.3. Status mlade populacije u Hrvatskoj i razlozi iseljavanja

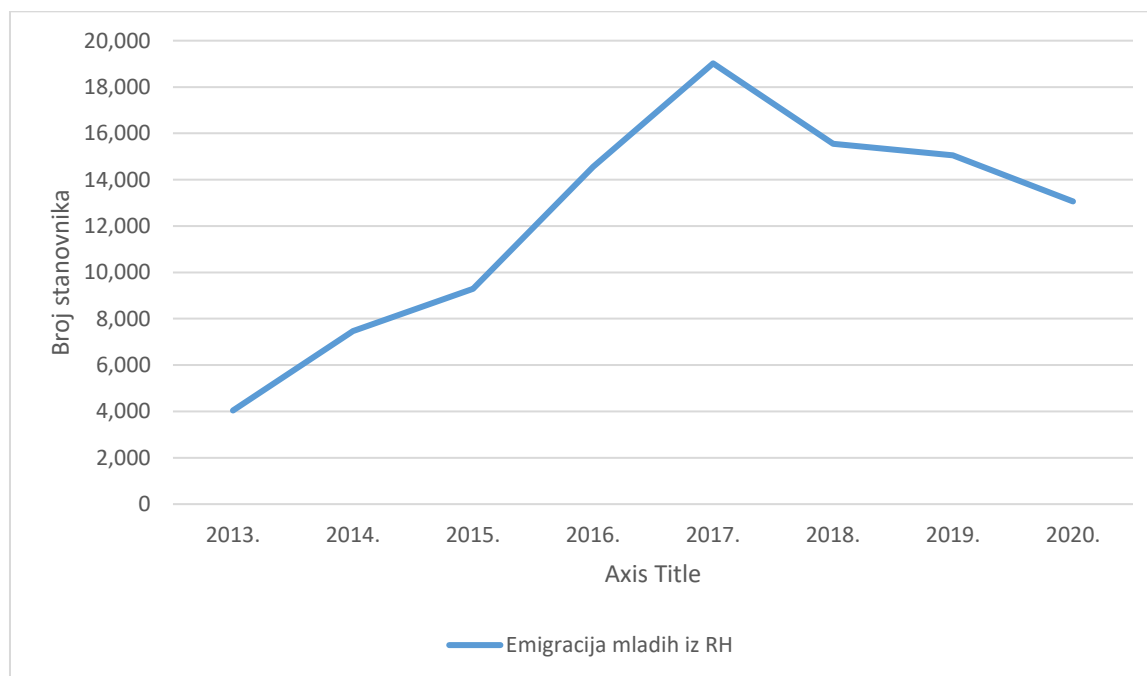
Podaci iz 2013. godine u svezi istraživanja statusa zastupljenosti i imigracija mlade populacije u Hrvatskoj ukazuju da mlađe skupine koja je zadovoljna životom u Hrvatskoj ima 2,5 puta više, nego onih koji nisu zadovoljeni uvjetima obrazovanja ili zaposlenja (Ilišin et. al., 2013.). No, ako se nezadovoljnoj mlađoj populaciji pribroji preko dvije petine zadovoljnih kvalitetom obrazovanja u Hrvatskoj, tada to postaje potreba da se hrvatski obrazovni sustav unaprijedi. Istraživanje je također pokazalo kako su najzadovoljniji učenici, dok su ipak najnezadovoljniji studenti. Studenti su svakako upoznati sa obrazovnim sustavom RH zahvaljujući svom iskustvu u odnosu na učenike, čime se može i objasniti njihovo veće nezadovoljstvo. O nedovoljnoj kvaliteti obrazovanja u Republici Hrvatskoj govore i pozicije hrvatskih sveučilišta na službenim svjetskim rang listama sveučilišta. Prema podacima objavljenim 2015. godine čak 44% zaposlenih radilo je izvan svoje profesije u Republici Hrvatskoj, taj podatak prikazuje nesklad u potrebama tržišta rada i obrazovanja u RH (Europska komisija, 2019.). Navedeni nesklad je također vidljiv kroz porast nezaposlenih s visokim razinama obrazovanja.

Prosječni broj nezaposlenih sa većim obrazovanjem (Europska komisija, 2019.): fakultetom, akademijom, magisterijem ili pak doktoratom povećao se u postocima sa 8,9% u 2018. godini na 9,2% u 2019. godini. Unapređenje obrazovnog sustava Hrvatske stoga zahtijeva povećanje ulaganja u visoko obrazovanje, povećanje broja i usavršavanje osoblja, te niz raznih reformi za unapređenje sustava i poboljšanje rezultata. Sve promjene na polju obrazovanja nužne su za smanjenje procesa „odljeva mozgova“, odnosno povećanje zadovoljstva mladih stečenim kvalifikacijama koje bi odgovarale potrebama tržišta rada u državi.

Mlada populacija ima jedno bitno zajedničko obilježje, a to njihova razmjerno niska životna dob. Dok je donja granica pripadanja mlađoj populaciji određena na 15 godina života, gornja granica je prvotno bila 25 godina života, dok se ona danas pomakla na 30 ili čak 34 godine života što je između ostalog uvjetovano i produljenjem prosječnog životnog vijeka stanovništva u mnogim suvremenim zemljama, kao i produljenju obrazovanja. U nastavku će

se stoga grafikonom prikazati odljev mlade populacije iz RH u rasponu od 15. godine života do 34. godine života.

Grafikon 2. Emigracija mlade populacije iz RH (2013. – 2020. godine)

Izvor: Izrada autorice prema podacima Eurostata, dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (pristupljeno 18.7.2022.)

Podatci pokazuju kako se broj iseljenika iz Hrvatske postupno počeo povećavati nakon ulaska u EU. Tako je 2013. godine broj emigriranog mladog stanovništva iznosio 4.041 dok je vrhunac dosegao 2017. godine kada se brojka popela na čak 19.022 iseljena stanovnika mlađe dobi. Nakon 2017. godine zabilježen je pad iseljavanja, što se smatra pozitivnim trendom za RH no brojka emigriranog mladog stanovništva u RH je i dalje velika na godišnjoj razini te je u 2020. godini iznosila i dalje visoku brojku od 13.601. Gledajući cjelokupno promatrano razdoblje, u osam godina Hrvatsku je napustilo nešto manje od 100.000 stanovnika (98.022).

Iako nemogućnost pronalaska posla u struci često predstavlja jedan od bitnijih motiva odlaska mladih iz zemlje, nezaposlenost više nije ključan razlog odlaska. Prema zadnjim istraživanjima, čak 60 % iseljenih stanovnika RH (u tom broju prevladavaju visokokvalificirani stanovnici) prije odlaska u inozemstvo je bilo zaposleno. Jednako tako nepovoljnim faktorom se smatra i trajno prisutan karakter iseljavanja mladih obitelji s djecom, koji predstavlja visok udio u odnosu na ukupan broj iseljenih.

4.4. Komparativna analiza odljeva mozgova u Hrvatskoj i odabranim zemljama Europe

Jedno od najstarijih pitanja u ekonomiji jest zašto su neke zemlje bogate, a druge siromašne. Ekonomska teorija naglašava da su razlike u obrazovnoj razini stanovništva važan dio odgovora i da bi poboljšane mogućnosti školovanja trebale povećati prihode u zemljama u razvoju. Zastupljenost visokoobrazovanih stručnjaka u mnogim zemljama u razvoju je rijetkost, pa mnogi znanstvenici, inženjeri, liječnici i drugi stručnjaci iz zemalja u razvoju rade u Kanadi, Sjedinjenim Državama i zapadnoj Europi. Takav fenomen, često nazivan "odljevom mozgova", primijećen je još 1960-ih godina i od tada je sporno pitanje u raspravi akademske zajednice (Carrington i Detragiache, 1999.). Jedna važna implikacija odljeva mozgova je da ulaganja u razvoj obrazovanja u zemljama možda neće dovesti do bržeg gospodarskog rasta, ako velik broj visokoobrazovanih ljudi napusti zemlju. Potreba da se smanji nedostatak specifičnih vještina kroz poboljšane mogućnosti obrazovanja može biti uzaludna, osim ako se ne poduzmu mjere kako bi se nadoknadili postojeći poticaji da visokoobrazovani ljudi ne emigriraju.

U analizi odljeva mozgova u kontekstu komparacije Hrvatske i EU – a može se postaviti nekoliko temeljnih pitanja (Barro i Lee, 1993.):

- Koliko je zapravo opsežan odljev mozgova?
- Koje su zemlje i regije posebno pogođene?
- Predstavljaju li visokoobrazovani stručnjaci iz zemalja u razvoju koji žive u inozemstvu znatan udio u grupi kvalificiranih radnika u svojim zemljama podrijetla ili premali broj da bi se brinuli?

Postoji određena prepreka koja otežava dobivanje odgovora na ova pitanja: ne postoji jedinstven sustav statistike o broju i karakteristikama međunarodnih migranata. Također, zemlje izvora obično ne prate karakteristike iseljenika i iako neke zemlje primateljice to čine, njihove se definicije useljavanja razlikuju. Stoga je teže precizno izmjeriti protok i razine obrazovanja imigranata.

Unatoč nedostatku sustavnih podataka o međunarodnim migrantima, procjene broja migranata prema obrazovnoj razini u zemljama članicama Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) mogu se konstruirati korištenjem različitih izvora podataka. Rezultirajuće procjene su manje nego savršene u mnogim aspektima, ali značajno poboljšavaju znanje o veličini "odljeva mozgova".

Popis stanovništva u SAD-u izvještava jesu li ispitanici rođeni u inozemstvu i ako je odgovor potvrđan, koja je njihova zemlja podrijetla; za svakog pojedinca se također navodi broj godina školovanja. Nakon što se osobe mlađe od 25 godina eliminiraju kako bi se osigurala kompatibilnost s niže opisanim podacima o obrazovnom postignuću, svi pojedinci rođeni u inozemstvu se stavljaju na popis u jednu od tri široke obrazovne kategorije: osnovno (od 0 do 8 godina školovanja), srednje (9 do 12 godina školovanja), te tercijarno (više od 12 godina školovanja) (Carrington i Detragiache, 1999.). Daljnja prilagodba uključuje oduzimanje svih diplomiranih studenata na američkim sveučilištima od skupine osoba rođenih u inozemstvu s tercijarnim obrazovanjem, koristeći podatke Instituta za međunarodno obrazovanje. Ovakve evidencije na razini Europe provodi European migration Network, dok na razini Hrvatske ove podatke bilježi Državni zavod za statistiku u sklopu svojih analitičkih obrada na godišnjoj razini.

U provedbi migracijskih tokova, članice EU kontinuirano se suočavaju s izazovima s obzirom na otvorenost njihovih granica prema drugim EU članicama. Time se omogućuje rast potencijala kretanja radne snage među svim zemljama članicama EU. Val iseljavanja koji je značajnije potresao Europu 2015. godine doživio je svoju eskalaciju kada su migranti počeli masovno iseljavati iz istočne prema zapadnoj Europi, od trenutka pristupanja nekih zemalja članica istočne Europe Uniji. Većinom su se iseljavali visokoobrazovani stručnjaci, gdje je bila razvidna dominacija visokoobrazovanih emigranata nad niskoobrazovanim u tom valu migracija.

S obzirom da EU radi na kontinuitetu osiguranja slobode kretanja radnika unutar EU – a, to iskorištavaju stanovnici istočne i srednje Europe te sele u razvijenije zapadne zemlje Europe, a zemlje iz kojih iseljavaju rijetko uspijevaju privući natrag stanovnike koji su otišli. Razlika iseljavanja u poljskom, rumunjskom i hrvatskom primjeru može se tumačiti i iskustvima hrvatskih građana, koji su još od šezdesetih godina 20. stoljeća iselili kao gostujući radnici, dok se ta prilika istočnim Europljanima otvorila u manjoj mjeri nakon pada "Željezne zavjese" (Atoyán et. al., 2016.).

Otkad je Hrvatska postala članica EU 2013. godine, pretpostavka je statističkih procjena da je iz Hrvatske iselilo više od 200.000 osoba. U usporedbi sa sličnim tranzicijskim zemljama, Bugarska je 1991. godine imala 8,1 milijuna stanovnika, a po ulasku u EU ih je imala 7,5 milijuna (Atoyán et. al., 2016.). Rumunjska je također nakon ulaska u EU zabilježila pad broja stanovnika za gotovo 200.000 stanovnika. Baltičke zemlje bilježe jedan od najznačajnijih padova broja stanovnika, osim Estonije. Brojni poduzetnici iz srednje Europe pokušali su

zadržati svoje radnike u matičnoj zemlji, ali je proces odljeva mozгова i dalje kontinuiran, a posebice u Bugarskoj, Rumunjskoj, Hrvatskoj i Slovačkoj. Iz prikazanih podataka je razvidno kako je problem odljeva visokoobrazovanog kadra prisutan ne samo u Hrvatskoj, već i u drugim zemljama istočne i srednje Europe koje su postale članice EU u razdoblju sličnom kada i Hrvatska.

Prema Izvješću o konkurentnosti Svjetskog gospodarskog foruma, vidljiv je tijek odljeva mozгова gdje se najviše ističe Estonija (12. mjesto), potom Češka (22. mjesto), Litva (25. mjesto), Latvija (28. mjesto), Poljska (31. mjesto), Hrvatska (37. mjesto), Mađarska (39. mjesto) i Rumunjska (42. mjesto) (Schwab, 2019.). Hrvatska je u odnosu na navedene podatke u boljoj poziciji od Mađarske i Rumunjske, ali potreban je izuzetan napredak u sprječavanju odljeva mozгова

Pokazatelj koliko je zapravo država uspješna je i stopa zaposlenosti i nezaposlenosti, pogotovo za područje Istočne i Srednje Europe, gdje je visoka stopa nezaposlenosti koja predstavlja znak za odlazak mladih u potrazi za boljim životnim prilikama, kao što su poslovi i bolja obrazovanja. Među članicama EU, najmanju stopu nezaposlenosti bilježe Austrija, Luxemburg, te Njemačka. HZZ je zabilježio 2019. godine više od 119.000 nezaposlenih, gdje je u ovom broju udio mladih do 24 godine bio 15%. Budući da oni ne vide perspektivu dobrog zapošljavanja u Hrvatskoj, pojašnjen je njihov proces odlaska u potrazi za boljim poslom. Tako Hrvatska ima značajno višu stopu nezaposlenosti, posebice mladih, od drugih zemalja Srednje i Istočne Europe s kojima je uspoređena.

Slika 12. Rast realnog BDP-a zemalja članica EU 2006. - 2016. godine

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Average 2006-2016
EU28 (%)	3.3	5.1	0.4	-4.1	3.1	1.7	-0.5	0.3	1.8	2.2	0.1	0.1
EU19 (excl. EA-10) (%)	3.2	3.0	0.4	-4.5	3.1	1.5	-0.8	-0.3	1.3	3.0	0.0	0.0
Belgium	2.5	3.4	0.7	-2.3	2.7	1.8	0.1	-0.1	1.8	1.5	1.3	1.1
Bulgaria	0.9	7.3	6.0	-2.5	1.3	1.9	0.2	0.9	1.3	3.5	2.4	2.2
Czech Republic	0.7	5.5	2.7	-4.9	2.7	2.0	-0.8	0.0	2.7	-4.5	-2.4	-1.6
Denmark	3.9	3.0	-0.5	-4.9	-1.9	-1.3	0.2	0.0	1.7	1.5	1.3	0.4
Germany	3.7	3.3	1.1	-6.2	-4.1	3.7	0.8	0.6	1.8	1.7	1.8	1.2
Estonia	10.3	7.7	-5.4	-34.7	2.3	7.0	4.3	1.4	2.8	1.4	1.8	0.7
Finland	5.0	3.0	-4.4	-4.0	2.0	0.0	-1.1	1.1	0.0	20.3	0.2	3.4
Greece	5.7	3.3	-0.3	-4.3	-6.5	-9.1	-7.3	-7.2	-0.4	-0.7	0.0	-2.7
Spain	4.2	3.8	1.1	-3.5	0.0	-1.0	-2.8	-1.7	1.4	3.7	0.2	0.3
France	2.4	2.4	0.2	-2.9	2.0	2.1	0.2	0.0	0.9	1.1	1.2	0.8
Croatia	1.8	5.2	2.1	7.1	-1.7	6.3	2.2	1.1	0.8	1.8	2.8	0.2
Italy	2.0	1.5	-1.1	-6.5	1.7	0.8	0.8	1.7	0.3	0.8	0.8	0.0
Cyprus	4.5	4.6	2.0	-1.0	1.3	0.3	-3.2	-0.0	1.8	1.7	2.8	0.2
Lithuania	11.0	3.9	-3.0	-14.3	-2.0	5.4	4.0	2.5	2.1	2.7	2.0	0.0
Luxembourg	7.4	11.1	2.5	-14.5	1.0	8.0	3.5	3.5	1.5	1.8	2.3	9.6
Latvia	0.2	3.4	-1.3	-4.4	4.8	0.5	-0.4	4.0	5.0	4.0	4.3	2.7
Hungary	3.9	3.4	0.9	-0.5	3.7	1.7	-1.5	2.1	4.0	3.1	2.0	0.0
Malta	1.4	4.0	3.3	-0.9	3.8	1.4	2.8	4.5	8.3	7.4	6.1	3.7
Netherlands	3.5	3.7	1.7	-3.8	1.4	1.7	-1.1	-0.2	1.4	2.0	2.2	0.9
Austria	3.4	3.6	1.8	-2.8	1.9	2.8	0.7	0.1	0.8	1.0	1.9	1.0
Poland	0.2	7.0	-4.2	-2.9	-2.8	2.0	1.0	1.4	2.3	3.8	2.7	2.5
Portugal	1.5	2.5	0.2	-3.0	1.9	-1.8	-4.9	-1.1	0.9	1.6	1.4	-0.2
Romania	0.1	0.0	0.8	-7.1	-8.8	1.1	0.0	3.0	3.1	3.9	4.8	2.4
Slovenia	0.7	0.8	2.3	-7.8	1.2	0.6	-0.7	-1.1	1.1	0.3	0.1	0.0
Slovakia	0.5	13.8	5.6	-6.4	5.0	2.8	1.7	1.5	2.6	3.8	3.5	5.1
Ireland	4.1	5.2	0.7	-0.3	3.0	2.0	-1.4	-0.8	-0.8	0.3	1.4	0.1
Sweden	4.7	3.4	-0.6	-2.2	0.0	2.7	-0.3	1.3	3.0	4.1	3.2	1.7
United Kingdom	2.8	2.8	-0.0	-4.2	1.9	-1.5	-3.3	1.8	3.1	2.2	1.8	1.1
Ukraine	0.9	0.4	1.0	-0.9	-3.8	2.0	5.2	4.4	1.8	4.1	7.2	2.0
Norway	2.4	2.0	0.4	-1.5	0.6	1.0	2.7	1.0	1.0	1.6	1.0	1.1
Switzerland (%)	4.0	4.1	2.2	-2.1	3.2	1.8	1.0	1.8	2.0	0.7	0.7	1.8
Montenegro							-2.7	3.1	1.0	3.4		
The former Yugoslav Republic of Macedonia	5.1	5.5	5.5	-0.4	3.4	2.3	-0.5	2.8	3.8	3.9	2.4	2.9
Albania (%)	5.0	5.0	7.7	-3.4	3.7	2.5	1.4	1.0	1.8	2.5		3.3
Serbia	4.8	5.8	5.4	-3.1	0.5	1.4	-1.0	2.0	-1.8	0.8	2.8	1.3
Turkey (%)	7.1	6.8	6.8	-4.7	6.6	11.1	4.8	8.6	6.3	6.1		6.8
Kosovo (%)					3.5	3.3	4.4	2.8	3.4	5.2	4.1	
China (excluding Hong Kong) (%)	12.7	12.2	9.7	6.4	9.8	8.8	7.8	7.8	7.3	6.8		8.2
Japan	1.4	1.7	-1.1	0.4	4.2	-0.1	0.5	2.0	0.3	1.2	1.0	0.7
United States	2.7	1.8	-0.3	-2.0	2.5	1.8	2.2	1.7	2.4	2.6	1.6	1.3

Izvor: Eurostat (2022): Rast realnog BDP-a, od 2006. do 2016. godine, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/images/b/b5/Real_GDP_growth%2C_2006_2016_%28%25_change_compared_with_the_previous_year%3B_%25_per_annum%29_YB17.png (pristupljeno 24.05.2022.)

Promjene BDP – a u analiziranim zemljama različitog su intenziteta te u odnosu na migracije ovise o njihovu trajanju te o spolnoj i dobnoj strukturi migranata. Kada visokoobrazovani stručnjaci odlaze iz matične zemlje, imaju direktan utjecaj na umanjeње BDP – a i konkurentnosti svoje države. Usporava se i proces približavanja država Srednje i Istočne Europe, te razvijenim zemljama Zapadne Europe u smislu ekonomskog razvitka.

Iz slike je najviše zamijećena stopa promjene BDP – a kod Bugarske te je ista iznosila 2,2%, odnosno ona je najmanja, dok je najveća kod Poljske te iznosi 3,5%. Slovačka je zabilježila rast od 3,1%, a jedino je Hrvatska u promatranom razdoblju imala negativno kretanje promjene BDP – a srednje i istočne Europe. Hrvatskoj je stoga potrebno još mnogo vremena i napora da bi ostvarila napredak u migracijskim tokovima u usporedbi s komparativnim odabranim zemljama EU – a. Hrvatska je jedna od zemalja pri samom dnu razvoja EU u domeni redukcije korupcije, nezaposlenosti, rasta BDP – a i sličnih pokazatelja. Sve analizirane zemlje prolaze kroz kompleksan proces odljeva mozгова, pa tako i Hrvatska, gdje je taj proces orijentiran na iseljavanje prema zapadnim europskim zemljama koje nude bolje životne perspektive.

4.5. Projekcije budućih kretanja odljeva mozгова i potencijali uspjeha

S obzirom na aktualne trendove odljeva mozгова u Hrvatskoj u posljednjem desetljeću, projekcije nisu nimalo zahvalne u budućim trendovima. Pretpostavka je da je potencijal odlaska više od 800.000 ljudi iz Hrvatske u narednih 30 godina. Budući da je broj stanovnika Hrvatske umanjen za gotovo 500.000 u posljednjih deset godina, prema takvim trendovima kretanja, očekuje se umanjeње broja hrvatskog stanovništva za gotovo milijun u narednih 30 godina, čemu je veći razlog odljev mozгова nego samo starenje stanovništva. Najsnažniji porast broja stanovnika očekuje se u gradu Zagrebu, Zadru te cijeloj Istarskoj županiji, s obzirom na njihovu najsnažniju razvijenost. Predviđa se veliki pad stanovništva u dobi 0-14 godina po ukupnom broju stanovnika, koji bi iznosio tek 12%, dok bi udio starije populacije od 65 godina rastao. U

budućnosti bi se moglo predvidjeti smanjenje onih radno sposobnih, a sve veće povećanje broja umirovljenika.

4.6. Kritički osvrt na provedeno istraživanje

Migracije su postale značajan problem današnjice. Najznačajnije su u Europi i SAD – u, a Europa je posljednjih desetljeća postala središte migracijskih tokova, posebice u kretanjima stanovništva sa istoka na zapad kontinenta, odnosno iz nerazvijenih zemalja, u razvijene. Sve više mladih populacija iseljavaju radi boljih uvjeta, te traže bolje obrazovanje, bolje poslovne uvjete: Osim njih, stanovnici migriraju i zbog loših okolnosti kao što su primjerice rat te potresi, zbog kojih moraju napustiti mjesto boravišta.

Izbjeglance koje dođu u državu primateljicu bi trebale imati adekvatne uvjete u kontekstu adekvatne prehrane, smještaja, pronalaska posla i stjecanja poštovanja domaćeg stanovništva prema njima. Migranta, danas ima sve više, sa sve većom zastupljenošću djece koja zbog određenih uvjeta nemaju mogućnost školovanja i normalnog djetinjstva.

U Europi je sve više migranata žena nego muškaraca, gdje u razlozima migracija prednjači rat i siromaštvo. U tom kontekstu bi trebale ekonomski jače zemlje više pomagati i ulagati u siromašne zemlje i diplomatskim putevima sprječavati rat i siromaštvo. Međutim, razvijenije zemlje vode ratove radi svojih interesa ne mareći za posljedice u toj državi, što rezultira migracijama i naseljavanjem tamošnjeg stanovništva u druge zemlje, pa dolazi do neravnomjerne koncentracije radne snage.

Obrazovaniji ljudi odlaze u snažnije razvijene europske gradove, gdje je glavni razlog njihova odlaska potraga za boljom egzistencijom i zbog napredovanja u svome poslu, što im ekonomski slabije zemlje ne mogu omogućiti.

Broj izbjeglica sve je veći, a većina dolaze u susjedne i razvijenije zemlje, čime se povećava i broj tražitelja azila. Mnogi se ipak i dobrovoljno vraćaju jer su se njihove okolnosti promijenile, u kontekstu stečenog obrazovanja, pronalaska zaposlenja i slično.

Ljudi mogu migrirati kao pojedinci ili u skupinama. Migracije mogu biti unutarnje i vanjske, kretanje pojedinca iz jednog područja u drugo. Razvijene zemlje imaju snažnije radne mogućnosti što uzrokuje povećanje zaposlenosti nekvalificiranih radnika. Trebalo bi se

omogućiti adekvatno obrazovanje te edukacija migrantima koji nisu obrazovani zbog loših uvjeta u pojedinoj državi. Potrebno je postići da izbjeglice ne budu diskriminirane, te da imaju pristup zdravstvenoj skrbi. Sve navedene opcije omogućile bi umanjenje migracijskih tokova i neravnomjernu distribuciju radne snage na europskom kontinentu.

5. ZAKLJUČAK

Europska unija je gospodarska i politička zajednica država koja uključuje 27 zemalja. Migracije postaju sve istaknutiji čimbenik u europskim zemljama. U uvjetima globalizacije dolazi do ubrzanog kretanja ne samo kapitala nego i ljudi u europske zemlje. Neviđeni tokovi migranata iz zemalja sa slabim i kriznim gospodarstvima hrle u bogate nacije. Međutim, mnogi stručnjaci tvrde da imigracija općenito ima pozitivan utjecaj na razvoj svake proizvodnje.

Danas više od 500 milijuna ljudi živi u zemljama EU, a oko 43 milijuna rođeno je izvan ovih zemalja. Njemačka je bila i ostala glavna točka migracijskih tokova u koje je naselilo preko 10 milijuna migranata, a nakon Njemačke, tu su Francuska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Španjolska i Italija.

Moderna Europa usmjerena je na formiranje migracijske politike koja olakšava legalne migracije, ograničava ilegalno kretanje ljudi, pojednostavljuje pravila ulaska visokokvalificiranih stručnjaka i znanstvenika, integraciju svih migranata koji borave na području država članica EU, kao i stvaranje jedinstvenog pravnog okvira za reguliranje migracija, integracije i etničke raznolikosti. Posljednjih godina u europskim zemljama brojni imigracijski zakoni i njihov društveno-politički značaj bili su predmet javnih rasprava.

U aktualnoj fazi ne postoji zajednička politika u području reguliranja migracijskih procesa u EU. Migracijska politika EU trenutno ostaje u nadležnosti nacionalnih vlada koje u većini slučajeva snažno razvijaju programe za privlačenje imigranata, kao i sveobuhvatne programe suradnje sa zemljama – tradicionalnim izvoznicima radne snage u Europi. Svaka zemlja usvaja svoje kriterije za prijem migranata. Države s golemim kolonijalnim iskustvom često usvajaju blaže uvjete za građane bivših kolonija nego za građane drugih zemalja u razvoju. Na nadnacionalnoj razini problem migracija uglavnom je reguliran bilateralnim sporazumima, Schengenskim sporazumom, kao i pojedinim poglavljima Maastrichtskog i Amsterdamskog ugovora.

Specifičnost suvremenog migracijskog profila zemalja EU-a odražava selektivnu migracijsku politiku, ograničenje ulaska za određene kategorije migranata, pojednostavljenje postupaka za stjecanje državljanstva te povećanje zahtjeva za integraciju za nove pristigle migrante. Ostale točke uključuju strože sankcije za kršenje imigracijskih zakona, odmak od segregacije migranata i prijelaz na politiku integracije. Europsko stanovništvo raste uglavnom

zbog naseljenih obiteljskih migranata. Posljednjih godina među tokovima migranata prevladavaju žene.

U skladu s općim zakonitostima migracijskih procesa, osobe srednje i mlađe radne aktivnosti i obrazovanja češće migriraju u zemlje EU od onih starije životne dobi. Većina migranata ima najmanje završeno srednje obrazovanje. Najnoviji podaci pokazuju da se ne opaža tipičan učinak odljeva mozgova, jer je diljem EU-a udio osoba s visokim obrazovanjem među migrantima niži nego među lokalnim stanovništvom u cjelini.

Dinamika migracija usko je povezana s osobitostima socio - ekonomskog razvoja zemalja u uvjetima tranzicije od centralnog planiranja do tržišnog gospodarstva. Zatvaranje poduzeća, privatizacija i restrukturiranje gospodarstva praćeno padom gospodarske aktivnosti i produktivnosti rada imali su dramatične posljedice na tržište rada i dobrobit stanovništva. Na taj način ljudi migriraju u razvijenije europske zemlje u potrazi za boljim životom.

Autohtono europsko stanovništvo nije uvijek zadovoljno ovim susjedstvom s imigrantima. Osim toga, čak i unutarnje migracije često mogu biti uzrok nezadovoljstva lokalnog stanovništva. Primjerice, veliki broj imigranata iz istočne Europe, posebice Rumunjske, Mađarske i Bugarske, postao je razlogom za nekoliko prosvjeda u Nizozemskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu. Prema nekim lokalnim stanovnicima, imigranti stvaraju konkurenciju na tržištu rada.

Različite europske zemlje imaju različite stavove prema masovnom priljevu imigranata. Ipak, svi dijele prisutnost aktivne migracijske politike usmjerene na postizanje specifičnih gospodarskih i demografskih ciljeva određene zemlje. Migracijska politika aktivno obavlja svoje ekonomske funkcije vezane uz osiguravanje resursa proizvodnje. Migracijsko zakonodavstvo zemalja EU favorizira ulazak visokoobrazovanih stručnjaka, kao i nekih skupina kvalificiranih radnika za kojima je velika potražnja. Istodobno, ostavlja nišu za privremene, uključujući sezonske nekvalificirane radnike. Čak se potiče i priljev imigranata koji imaju komercijalni kapital i orijentirani su na poslovanje i ulaganja.

Danas mnogi ljudi iz različitih država hrle u zemlje EU u potrazi za boljim životom. Imigracija može imati mješovite i ponekad nepredvidive ekonomske i socijalne posljedice za zemlju domaćina. U većini zemalja EU imigracija ima pomoćnu ulogu. Olakšava prilagodbu neravnoteža na tržištu rada, pravilno funkcioniranje proizvodnje i aktiviranje investicijskog procesa. Dakle, u makroekonomskom smislu, imigracija obično donosi značajne koristi zemlji

domaćinu. Međutim, ponekad se vjeruje da migracijski tok pridonosi povećanju nezaposlenosti i nastanku etničkih sukoba.

LITERATURA

1. Adamović M., Mežnarić S., (2003.) „Potencijalni i stvarni “odljev” znanstvenog podmlatka iz Hrvatske: empirijsko istraživanje“, *Revija za sociologiju*, Zagreb, str.-147.-148.
2. Akrap, G., Kalinić, P. (2015): Forced migrations – powerful non kinetic weapon, national security and the future, Vol. 16, No. 2 – 3, str. 10 – 28
3. Artal – Tur, A. et. al. (2014): *The Socio-Economic Impact of Migration Flows*, Springer, USA.
4. Atoyán R. et. al. (2016.): *Emigration and Its Economic Impact on Eastern Europe*, International monetary fund, str. 1– 8.
5. Baptiste, N. (2014): *Brain Drain and the Politics of Immigration*, *Foreign Policy In Focus*, Institute for Policy Studies, dostupno na <https://fpif.org/brain-drain-politics-immigration/>, (pristupljeno 18.04.2022.)
6. Barro, R., Lee, J. (1993): *International Comparisons of Educational Attainment*, *Journal of Monetary Economics*, Vol. 32, No. 3, str. 363–394.
7. Boeri, T. et. al. (2012): *Brain Drain and Brain Gain: The Global Competition to Attract High-Skilled Migrants*, Oxford University Press, UK.
8. Carrington, W., Detragiache, E. (1999): *How Extensive Is the Brain Drain?*, *Finance Development*, Vol. 36, No. 2, dostupno na <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1999/06/carringt.htm>, str. 262 – 271
9. Castles, S., Davidson, A. (2000): *Citizenship and Migration, Globalization and Politics of Belonging*, Macmillan Press, LTD, London.
10. Castles, S., Davidson, A. (2000): *Citizenship and Migration, Globalization and Politics of Belonging*, Macmillan Press, LTD, London.
11. Čačić - Kumpes, J., Gregurović, S., Kumpes, J. (2012): *Migracija, integracija i stavovi prema imigrantima u Hrvatskoj*, *Revija za sociologiju*, Vol. 42, No. 3, str. 305 - 336.
12. De Hass, H. (2017): *Myths of Migration: Much of What We Think We Know Is Wrong*, dostupno na <https://www.spiegel.de/international/world/eight-myths-about-migration-and-refugees-explained-a-1138053.html>, (pristupljeno 18.04.2022.)
13. Djelti S. (2017): *The Evolution of the Human Migration Determinants draft paper* presented in the international conference on *Crossing Boundaries: Youth, Migration, and Development*, str. 1 – 16

14. Docquier, F. (2019): The brain drain from developing countries, dostupno na <https://wol.iza.org/articles/brain-drain-from-developing-countries/long>, (pristupljeno 18.04.2022.)
15. Dodani, S. (2005): Brain drain from developing countries: how can brain drain be converted into wisdom gain?, Journal of Royal Society of Medicine, Vol. 98, No. 11, str. 487 – 491
16. DZS (2021): Migracija stanovništva u Hrvatskoj u 2020., dostupno na https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/07-01-02_01_2021.htm, (pristupljeno 18.04.2022.)
17. EIB (2016): Migration and the EU - Challenges, opportunities, the role of EIB, dostupno na https://www.eib.org/attachments/migration_and_the_eu_en.pdf, (pristupljeno 16.05.2022.)
18. Encyclopedia Britannica (2022): Migration, dostupno na <https://www.britannica.com/topic/human-migration> (pristupljeno 16.05.2022.)
19. Encyclopedia Britannica (2022): Human migration, dostupno na <https://www.britannica.com/topic/human-migration>, pristupljeno 18.04.2022.
20. Europska komisija,(2019.)“Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2019“, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, str.- 3.
21. Europski parlament (2022): Migration and Europe: Protecting fundamental rights, dostupno na <https://europeanmovement.eu/policies-migration/> (pristupljeno 16.05.2022.)
22. Europski parlament: Migracije u Europi, dostupno na <http://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20170629STO78632/migracije-u-europi>, (pristupljeno 23.02.2022.)
23. Eurostat (2022): Immigrants from outside EU, dostupno na [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Fig01_Immigrants_from_outside_EU_and_emigrants_to_outside_EU,_EU,_2013%E2%80%932020_\(million\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Fig01_Immigrants_from_outside_EU_and_emigrants_to_outside_EU,_EU,_2013%E2%80%932020_(million).png) (pristupljeno 21.05.2022.)
24. Eurostat (2022): Distribution of immigrants by citizenship, dostupno na [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Fig03_Distribution_of_immigrants_by_citizenship,_2020_\(%25_of_all_immigrants\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Fig03_Distribution_of_immigrants_by_citizenship,_2020_(%25_of_all_immigrants).png) (pristupljeno 22.05.2022.)

25. Eurostat (2022): Migration and migrant population statistics, dostupno na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics, (pristupljeno 18.04.2022.)
26. Eurostat (2022): Migration population statistics, dostupno na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics (pristupljeno 21.05.2022.)
27. Eurostat (2022.): Emigration by age group, sex and country of birth, dostupno na <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (pristupljeno 18.7.2022.)
28. Glassman, C. (2009): Brain Drain - The Breakthrough That Will Change Your Life, RTS Publishing, USA.
29. Ilišin V., Bouillet D., Gvozdanić A., Potočnik D. (2013.), „MLADI U VREMENU KRIZE“, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, str.- 47.-48.
30. IMF (2020): The macroeconomic effects of global migration, dostupno na <https://www.elibrary.imf.org/view/books/081/28950-9781513539744-en/ch04.xml> (pristupljeno 16.05.2022.)
31. Ioannidis J. (2004): Global estimates of high-level brain drain and deficit. FASEB Journal, No. 18, str. 936 – 945
32. IOM (2018): World migration report 2018, dostupno na https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en.pdf (pristupljeno 16.05.2022.)
33. Jutarnji.hr (2018.): Potvrđene najcrnje slutnje: stigli novi zastrašujući podaci o odljevu mozga, broj iseljenika s diplomom u četiri godine porastao je za vrtoglavih 66%“ dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/potvrđene-najcrnje-slutnje-stigli-novi-zastrasujuci-podaci-o-odljevu-mozgova-broj-iseljenika-s-diplomom-u-cetiri-godine-porastao-je-za-vrtoglavih-66-7411650> , (pristupljeno 23.05.2022.)
34. Kostanjevečki, T. (2002): Odljev mozga. Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole, dostupno na <http://mjesecc.ffzg.hr/nezaposlenost/3.4.html>, (pristupljeno 18.04.2022.)
35. Kupfer L. Et. al. (2004):. Strategies to discourage brain drain., Bull World Health Organ, No. 82, str. 616–629
36. Manning, P. (2008): Migration in world history, Routledge, USA

37. Mesić, M.(2002): Globalizacija migracija, Migracijske i etničke teme, Vol. 18., No. 1, str. 7 – 22
38. Migration Data portal (2022): Europe, dostupno na <https://www.migrationdataportal.org/regional-data-overview/europe> (pristupljeno 21.05.2022.)
39. National Geographic (2022): Migration, dostupno na <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/migration> (pristupljeno 16.05.2022.)
40. OECD (2014): Is migration good for the economy?, dostupno na <https://www.oecd.org/migration/OECD%20Migration%20Policy%20Debates%20Numero%202.pdf> (pristupljeno 16.05.2022.)
41. OECD (2014): Is migration good for the economy?, dostupno na <https://www.oecd.org/migration/OECD%20Migration%20Policy%20Debates%20Numero%202.pdf>, (pristupljeno 18.04.2022.)
42. OECD (2022): International student mobility, dostupno na <http://www.oecd.org/home/>, (pristupljeno 18.04.2022.)
43. Penava, M., Kalinić, P. (2011): Utjecaj migracija na europsko tržište rada, Ekonomska misao i praksa, god. XX, br. 2, Zagreb., str. 335 – 362
44. Sassen, S. (2001): »Immigration in Global Cities«, www.interplan.org/immig/im01001.html, pristupljeno 10.12.2018., str. 1 – 12
45. Schwab K., (2019.): The Global Competitiveness Report 2019“, World Economic Forum, Cologny/Geneva.
46. Simpson, N. (2017): Demographic and economic determinants of migration, IZA World of Labor, No. 7, str. 1 – 11
47. Stankovic, M, et al. (2013): Science and Innovation Policy in Southeast Europe: Brain Drain as Brain Gain, International Journal of Technological Learning, Innovation and Development, Vol. 6, No. 3, str. 262-282
48. Striking Women (2022): A history of migration, dostupno na <https://www.striking-women.org/module/migration/history-migration> (pristupljeno 16.05.2022.)
49. Svjetska banka (2012): Impact of Migration on Economic and Social Development : A Review of Evidence and Emerging Issues, dostupno na <http://www-wds.worldbank.org/external/default/main?menuPK=64187510&pagePK=64193027&piPK=64187937&theSitePK=523679&menuPK=64187510&searchMenuPK=641872>

- 83&siteName=WDS&entityID=000158349_20110207093552, (pristupljeno 18.04.2022.)
50. Svjetska banka (2022): Migration data, dostupno na <https://databank.worldbank.org/databases/migration>, (pristupljeno 18.04.2022.)
51. Šverko I., (2004.), „Studentske namjere odlaska u inozemstvo :veličina potencijalnog „odljeva mozгова“ i njegove odrednice u 1995. , 1997. i 2004. godini“, Institut društvenih znanosti Iva Pilar Zagreb, str.- 1151.-1152.
52. The Global Economy (2022): Human flight brain drain index, dostupno na https://www.theglobaleconomy.com/Croatia/human_flight_brain_drain_index/ (pristupljeno 21.05.2022.)
53. Total Croatia News (2020): Croatian brain drain, dostupno na <https://www.total-croatia-news.com/lifestyle/40790-croatian-brain-drain> (pristupljeno 21.05.2022.)
54. Troškot Z., Prskalo M. E., Šimić Banović R. (2019.): Ključne odrednice iseljavanja visokokvalificiranog stanovništva: slučaj Hrvatske s komparativnim osvrtom na nove članice EU-a, Zbornik radova pravnog fakulteta u Splitu, Vol. 56 No. 4, str. 877 – 904
55. United nations (2022): Migration – global issues, dostupno na <https://www.un.org/en/global-issues/migration>, pristupljeno (18.04.2022.)
56. Vlada.gov (2022): Brain drain in Croatia is existential issue, dostupno na <https://vlada.gov.hr/news/brain-drain-is-existential-issue-croatian-pm-tells-le-monde/28519> (pristupljeno 21.05.2022.)
57. World Bank (2019): World Bank Economic Update for Europe and Central Asia, dostupno na <https://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/europe-and-central-asia-economic-update>, (pristupljeno 22.05.2022.)
58. World Economic Forum (2020): Wild Wide Web, dostupno na <https://reports.weforum.org/global-risks-report-2020/wild-wide-web/>, (pristupljeno 18.04.2022.)
59. Yeoh, B. et. al. (2018): Handbook of Migration and Globalisation, Edward Elgar, UK.
60. Young, J. (2021): Bran drain, dostupno na https://www.investopedia.com/terms/b/brain_drain.asp, (pristupljeno 25.02.2022.)
61. Zlatković Winter, J. (2004): Suvremena migracijska kretanja u Europi, Migracijske i etničke teme, Vol. 20., No. 2 – 3, str. 161 – 170
62. Zlatković Winter, J. (2004): Suvremena migracijska kretanja u Europi, Migracijske i etničke teme, Vol. 20., No. 2 – 3, str. 161 – 170

POPIS ILUSTRACIJA

TABLICE

Tablica 1. Međunarodna kretanja migranata od 1970. – 2015. godine.....	7
Tablica 2. Analiza relevantne literature.....	34
Tablica 3. Hrvatski stanovnici u inozemstvu prema stručnoj spremi.....	47

GRAFIKONI

Grafikon 1. Indeks odljeva mozgova u Hrvatskoj.....	45
Grafikon 2. Emigracija mlade populacije iz RH 2013. – 2020. godine	49

SLIKE

Slika 1. Vremenska lenta kretanja migracija (16.st.-21.st.)	9
Slika 2. Kineski Coolie za prijevoz teške robe tijekom američke okupacije Filipina.....	11
Slika 3. Područja odražavanja ekonomskih aspekata migracija.....	15
Slika 4. Komponente ukupnog rasta stanovništva u zemljama OECD-a, 1960-2020, na tisuću stanovnika.....	16
Slika 5. Neto migracija (1961.-2014.) i podnositelji zahtjeva za azil (2008.-15.) u EU – milijun.....	23
Slika 6. Stanovništvo koje nije rođeno u EU s prebivalištem u EU (2014.) – % ukupnog stanovništva.....	24
Slika 7. Dugoročan EU pristup migracijama.....	25
Slika 8. Vremenska lenta EU migracija.....	29
Slika 9. Aktualni trendovi migracijskih tokova u EU.....	30
Slika 10. Useljenici izvan EU i iseljenici izvan EU, EU, 2013. – 2020. godine (mil).....	31
Slika 11. Distribucija imigranata prema državljanstvu, 2020. (% svih imigranata).....	32

Slika 12. Rast realnog BDP-a zemalja članica EU 2006. - 2016. godine.....52